

ՀԱՅԿԱՅԻՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԱՏԻՆՍԻ

ყოჩნალ „ჯეჯილისა“

I	ჯეჯელის პაწია მკითხველებს ან. წ.	3
II	ჯეჯილის ათი წლის გამო აკაკისა	4
III	ღველათი პოემა თ. რაწიკაშვილისა	6
IV	ინგლისელი მეომრის წერილი ტრანსვალლიდან კგ. განა- შვილისა.	22
V	ანგელოზი საშობაო მოთხრობა ელ. წყრეთელისა	26
VI	ერთი ხორბლის ამბავი ლექსი შ. მდგომელოსა	33
VII	ბედნიერი დედა შიო ანაკისშირელისა	37
VIII	საკვირველებანი ბუნებისა. მყარალა ღაღა აღნიაშვილისა	40
IX	მამულ-სთვის თავგანწირულნი გ. წყაღტუბელისა	45
X	ქართველთა კათალიკოზი და მონგოლთა მბრძანებელი თაკობ გოგებაშვილისა	52
XI	რამდენიმე სურათი ქიანქველთა ცხოვრებიდან ილიკოსი	55
XII	სამეცნიერო გასართობი პოეზია	62
XIII	თავის გაწირვა მტრისათვის თაკობ გოგებაშვილისა	64
XIV	ზღარბი და ბაყაყები აღ. მ—შვილისა	66
XV	წერილმანი: აკროსტიხები, გამოცანები, ანდაზები, ზმა, ანაგრამა შარალა, რებუსი, სარჩევი, განცხადებები და სხვა	76

ამ ნომერთან ხელის მომწერლებს დატურიგდებათ
ჯეჯილის თანამშრომლების ნახატები.

საქართველოს
საბჭოთაო

საბჭოთაო სკოლა

საქართველოს საბჭოთაო
საბჭოთაო სკოლა

ქურონალი

იზარდო, მწვანე ჯგუფილო,
დაპურდი, გზდი .უანაო!..
ი. დ.

721

№ XII

წელიწადი მათე

ბუილინი

სტამბა ბ. მ. როდინანცისა || ტიპ. Т. М. Ротинянда. Гол. пр. № 41.
1999.

იანვარი 1900

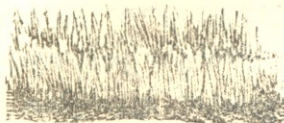
Дозволено цензурою Тифлисъ, 24-го Декабря 1899 года.

ჩემო პანია გვითხვალავო!

თი წელიწადი შესრულდა, რაც მე ჟურნალ „ჯეჯილს“ გაწოდებთ საკითხავათ. მე და ჩემი თანამშრომლები ვცდილობდით, რომ თქვენ დედა-ენასე წერა-კითხვა გესწავლათ და დედ-მამის, და-ძმების და სამშობლოს სიყვარული ჩაგნერგოდათ გულში. ჩვენ გვსურდა, კითხვა შეგეუბრებოდით, შეჩვეოდით მას და უსაქციელო დროს გატარების მაგივრით „ჯეჯილი“-დან კარგი ამბების ამოკითხვით სიამოვნებით გაგეტარებინათ დრო და ჭკუა გესწავლათ.

თქვენ რომ ალერსით მიეკებებოდით „ჯეჯილს“, ეს მე სიცოცხლეს მიმატებდა. სოკიერთი ოჯახი ამ ათი წლის განმავლობაში მუდამ კითხულობდა „ჯეჯილს“, ახლა მათ შორის ჰაწია თანამშრომლებიც აღმოჩნდნენ. იმედია, კვლავაც გეუბრებით „ჯეჯილი“ და თქვენი თანაცრინობით მეც გამამხნევეთ. ჩვენ შორის რომ უფრო მეგობრული კავშირი იქნეს, მე ნებას ვაძლევთ, ჩემო ჰაწია მკითხველებო, წერილები მოიწერთ რედაქციაში და შევატყობინოთ ხოლმე, რომელი ამბავი უფრო მოგწონთ, რას უფრო სიამოვნებით კითხულობთ. ეს წერილები „ჯეჯილი“-ს ბოლოში იქნება მოთავსებული.

ჯეჯილის ათი წლის გაშვ.

ათი წელიწადი შესრულდა, რაც ეს „ჯეჯილი“ გამოდის. არც ერთი ყოველ თვეური, ანუ დროგამოშვებითი გამოცემა არ ყოფილა ჩვენში ისე სათანადოდნობო ჩემთვის, როგორც ეს პატარა ჟურნალი. უნაკლულთ ქვეყნათ არა არის რა, მაგრამ ის არ შეგვიძლია ეთქვას, რომ ეს საყმაწვილო ჟურნალი უზვიეროთ გამოდიოდა.

აქ ხშირათ შეხედვბოდით სტატიებს, როგორც აზრის ისე ხელოვნების მხრითაც თითქმის უნაკლულთ, მაშინ, როდესაც სხვა ჩვენ დიდ ჟურნალ გაზეთებში კი ესევე მოვლინება, დიან, იშვიათი იყო. და ამის მიზეზაც ადგილი ასახსნელია: ეს მეცხრამეტე საუკუნე ჩვენთვის, როგორც საზოგადოთ ცხოვრებაში, ისე ლიტერატურაშიაც მხოლოთ მიბაძობითი ხანაა და არა თვითარსებობითი. დღევანდელ ქართველობას არც წარსული აქვს გამოკვლეული და არც აწმყო ისე შესწავლილი, რომ თავის ნაწარმოებს ეროვნული შესაფერი ფერ-ხორცი მისცეს. ამავე მიზეზით უცხოდანაც ვეღარ ახერხებენ გადმომყენას და გამოდის რაღაც კარიკატურა. აბა დააკვირდით ამ ნახევარ საუკუნის განმავლობაში ჩვენ მწერლებს, გარდა გიორგი წერეთლისა და ყაზბეგისა, თუ ყველას ნაწარმოები სხვების ნასუფრალი არ გამოდგეს. ეს ცოდვა უფრო სათვალ-და-თვალთ ჩვენ კრიტიკოსებსა და პუბლიცისტება ემჩნევათ. საკვირველია, რომ იგივე ავტორები, როცა საყმაწვილოს რასმე წერენ, მაშინ კი, თითქო თავის საკუთარ კალაპოტში დგებიანო, ნიჭიც ეტყობათ და აზრიც; და მაშინ კი რუსთველის სიტყვებს მოგვაგონებენ ხოლმე: „დიდსა ვერ მოჰკვლენ, ხოლოდ აქესთ ხოცა ნადირთა მცირეთაო“. ბავშვის ბუნება და მოთხოვნილება ყველგან ერთი და იგივეა, და ამიტომაც საბავშვო რამეში მიბაძვა არ ეჩხარება კაცს თვალში. ასეა თუ ისე, ეს საყმაწვილო ჟურნალი „ჯეჯილი“ შედარებით სხვებთან ნიჭიერათ

ის საქათმის ნაცნობ კარებს!..

გული უძგერს სიამითა,

მიცუნცულებს ნელა-ნელა,

ერთიც შეჭხტა, შეტრიალდა,

ჩუმით, წენარათ ჩაასველა

და იმ წამსვე უცბათ შეკრთა, —

მას ბაკუნი შემოესმა!

გულში მწარეთ გაიფიქრბ:

სიდან იყო ნეტავ ეს სმა?

მთლათ ათრთოლდა ფოთოლსავით,

და განაბა წამსვე სული

და მიწის ჰირს გადაეკრბ

შიშისაგან გულ-წასული...
 კვლავ მოესმა ის ბაკუნი,

ერთი, ორი... ადგა მელა,

„აგცნობ, ვინც ბრძანდებო“, —

ნერწეუმა ჰირი გაუსველა.

მოიკრიბა სერსი, ცოდნა,

ძიადიჯებს ფეხებს წენარა

და იმავე დროს ბაკუნის სმა

მას მოესმის წარბ-მარა.

„ბაკი, ბუკი, ბაკი, ბუკი!“

კვლავ მოესმა აჩქარებით!

მაგრამ მელამ ტკბილი ენით

მაგრამ მელამ ტკბილი ენით

დ ე ჯ ლ ა თ ი.

(ძველი ამბავი.)

ინიკა მრავალაშვილსა
 სარჩო აქეს აუარები:
 თრიალეთს ცხვარი და ძროხა,
 მთაში ღორების ფარები;
 ნაწკები ლეკის კამეჩი,
 სულ მოზღოკური ხარები,
 სახნაე-სათესი მიწები,
 გადაჭიმული ზეარები.
 ორი გუთანი უბია
 საკუთრივ გუთნისდებითა,
 საკუთრივ მებრეებითა,
 თავის ჯამბარა-ლევდითა.
 შრომობს, ღდე-ღამეს ასწორებს
 და ხელს უმართავს ღმერთიცა:
 სარჩო აქეს, ბანში ამოდის,
 ვერ უკილაევს ერთიცა.
 შურს სოფელს იმის ცხოვრება,
 შეცქერის გაკვირვებული,
 შურს მის შვილების სიკეთე,
 ოჯახი გახეივებული.
 უკვირს, ცხრა-ძმანი ყველანი
 ერთ პირზე დარიგებული,
 ცხოვრობენ სიამ-ტკბარობით,
 მტერი ჰყავთ გაცრუებული.
 ძმა რო ძმას ესაუბრება

ტყბილათ და ჭირის პარვითა,
 სულ კაფიას 1) სროლითა,
 სულ სიცილ-გახარებითა—
 უცხომ რო ნახოს, იფიჭრებს:
 რძე თუ ამოჰდით პირითა.
 ღმერთმა მე მომცეს—ცხრა ძმანი
 საქმეს რო მოედებიან,
 დგა ერთი კივილ-კიჭინი,
 სულ ცეცხლათ მოედებიან.

* * *

ცხოვრობს ბედნიერათ ნინიკა
 თავის ცხრა ვაჟიშვილითა,
 როგორც სკა შემოდგომითა,
 საესე თაფლით და ცვილითა,
 საესეა მისი ოჯახი
 ძმათ მონაგარი წელილითა.
 იძახდენ: „ნინიკას სახლში
 დოვლათმა დაისადგურა,
 ღმერთია მაგის ქომავი,
 ზედ თავის კალთა დაჰხურა.
 ემაგრე გაკეთებული
 გლეხი არსადა ნახულა!
 განა სხვა არეინ მუშაობს,
 ღმერთმანი, ყველაც ირჯება!
 ერთი წელეზე ფეხს იდგამს,
 გარეთ სიციეთ ფიხნდება,
 ისევ კი შიშველი არის,

1) კაფია—ხელდასულ ნათქვამი პატაკ-პატაკა ლექსები.

ისევ წუნწუნში იღრჩობა!
 ზეორეც მთელი სიცოცხლე
 შაე მიწის ბრძოლას უნდება,
 წელს იწყევტს, მისგან დაღვრილი,
 ძირს ოფლი ზღვათა გუბდება,
 მაინც ვერ ძღება და სახლში
 ისევ მშიერი ბრუნდება!
 ეჰ! ვისაკენაც ღმერთია,
 იმის გორგალი ეხვევა:
 სარჩოთ იმსება, ქონება
 მეტი და მეტი ეძლევა.
 იმ დალოცვილმა დოვლათმა,
 ზოგისთვის იცის შეჩვევა:
 ჯამს ასხამ, თავი ეღმება,
 ცვარი არსიდან იქცევა!*

* *

მაგრამ ვაეიდა დრო-ჟამი,
 ნინიკამ სხვა დრო იხილა:
 ეაქებს ცოლები მოჰგვარა,
 ცხრანივე დაქორწილა.
 სხვა და სხვა ძუძუთ გაზრდილმა
 სხვა და სხვა ცოში მოზილა!
 მერე ზოგზოგი დიაცი
 ჰქვა მოკლე, რნა ჰართალა,
 ეშმაკის ცხენზე თუ შეჯდა,
 მწყრებს დაუყარა მარცვალი,
 ვერას შეასმენ, ჯიუტობს,
 ათასიც უთხრა მართალი.
 — ჰქვას მოდი, როცა დაცხება,

თავს დაიკაწრავს ქაჩალი!“
 მე არ მოგიკვდუ, არ ესმის,
 მაშინ ხეც არი, ქვაც არი.
 — ჭკეპას ნუ მასწავლი, სიკეთე
 მეც კარგათ ვიცი, რაც არი.
 არ მინდა შენი მამული,
 არ მინდა შენი სახლ-კარი,
 არც შენი დიდი ქონება,
 არც შენი თათლი-შაქარი,
 მე ცალკე მიჯობს, რომ კადეც
 ვიჯდე და ვფშრუკო ²⁾ ნაცარი!
 რაღა იქნება, გაუშვებ,
 დაიწყებ ფერთხვა-ლანძღვასა,
 სულ ვინ გაუძღვებს ცხენისას
 მუდამ წიხლსა და კამპვასა,
 იტყვი: „თავში ქვა იხალოს,
 მეც დავადგები სხვა გზასა“!

*
*
*

შეგხედოთ—ნინუკას სახლში
 დგა ერთი გაზიდულობა,
 ჩხუბი და აყალ-მაყალი,
 შური, ერთ-ურთის ძულობა.
 რძალს რძლობა დაპვიწყებია,
 მუღს აღარ ესმის მუღობა.
 ვინღა სახლის უფროსი?
 ვინღა დიასახლისი?
 ვინარს ვენახ-მინდერისა

²⁾ ზურას ცამის მაგივრათ რომ ნაცარი ვუწოდო.

იწყინოს დანასაკლისი?
 ან გაიხაროს სიკეთე
 და შემატება სახლისი?
 რაც კი მოჰხედებათ ხელშია
 რძლები, ერთუროთის ჯიბრითა,
 ეზიდებიან გარეთა
 საესე უბე და ჯიბითა,
 და ზრდიან სათაენოებსა
 ამ მალე-პარეით ზიდვითა!
 სახლი კი მიღის უკანა,
 რლევა ცხვარი, ცხენიცა,
 ბარათ ყანები უცდება,
 მთაში უზრება ქერიცა,
 ვენახებს ნაცრავს, აღარ ჩანს
 აღარსად უფლის ხელიცა.
 იქნება ახლა შევიღებმა
 მამას აგინონ ყელიცა!
 დანაღვლიან და ნინიკა,
 დაუნაოჭდა შუბლიცა,
 ჯაერვა მოხარა წელშია,
 აკლო თვალთ, მოკრა მუხლიცა.
 საფლავს ჩაცქერის ბეჩავი,
 დამწებული გულითა!

* *

თოელი თოვს. ყანვა უმატებს,
 გახურებულა ზამთარი,
 ტრიალებს კორიანტელი,
 ქარი ღრიალებს საზარი,
 ღრუბლები იძვრის, თოელისა
 დგება მთ ბივით ნაქარი.

წინიკა მრავალაშვილი
დაღონებული რათ არი?—
-- არც ისე გაღარიბდება,
ცეცხლს ვერ დაუდოს სათარი,
ან ბზე არ ჰქონდეს, შიმშილით
ბლაოდეს ძროხის ყათარი.

ან აშინებდეს სტუქარი,
ვერ დახედეს თავის წესზედა.
კიდე აქეს, კიდე დაჰხედება
სუყველას თავის წრეზედა.
მაგრამ... ეჰ! ტირის! —ოჯახი
ველარა დგება ფეხზედა.

რა ქნას, რა წყალში ჩაეარდეს?
ფიქრობს, ვერ გამოარკვეულა.
იცის, რომ ამის ოფლშია
არამი ათა რეულა.

ვის რა მოტაცა? ღმერთმანი,
ფიცულობს ხატს და ჯვარზედა.
იგონებს წარსულ დროებას,
ცრემლები მოჰდარს თვალზედა!
და ოხრავს დამარებული
შვილების მომავალზედა!

ლაშქა. ჯოჯოხეთია.

თავს ვერვინა ჰყოფს გარეთა.
საბძელთან მიყუყულები
ძალღები ჰყეფდენ ძალზედა
და მკლისგან დაფეთებულნი
ეხეთქებიან კარზედა.

თოვლი ჰყრის, როგორც ფარტენა,

ცეცხვით თეთრ-თეთრი ფთილები.
 ათასში ერთგან ხეები
 მოსჩანან და ცრეცილები.
 და აკვესებენ ცეცხლებსა
 მშიერი მგლების კბილები!

კაცთა არ ისმის ძახ ლი,
 ძინავთ მათ მკვიდრი ძალითა,
 თითქო სოფელი ერთიან
 დაღუპულიყო ჭრითა,
 ან მტერს აეკლოს და სულ მთლათ
 გადაეთხაროს ძირითა.

შფოთავს ნინიკა ლოგინში,
 ოხრავს და კენესის მწუხნარი,
 ალბათ, თუ რამე ჩვენება
 ეზმანა შესაწუხნარი.

— არა, ნუ შენი ჭირიმე!

ნუ მიხვალ! ისმის ეედრება.

შენი ერთგული ნინიკა

შენ კალთას ქვეშა ბერდება!

ერთხელ არ უთქვამს ჩემ პირსა

შენი მდურვა და ყვედრება,

ნუ წახვალ, შენი ჭირიმე,

და რჩი შენ ნინიკასთანა.

ნუ გამომწყვეტავ ქვეყნიდან,

მიმესვლეზოდეს კაცთანა!

— არა, აქ ვეღარ დავდგები,

აქ აღარ მედგომინება.

მუდამ დღე ჩხუბი და შფოთი,

მესმის, ერთურთის გინება.

და ძმებში განხეტქილება

ეშმაკსაც მოეწყინება.
წველ და მაშინ მაინცა.
იქნებ მოვიდნენ კვეზედა,
ჩამოვლენ სიმდიდრიდანა,
თვალი დარჩებათ სხვა ზედა.

*
*

გამოვლენიდა ნინიას
რა რიგათ დაძმარებულა!
ღმერთს მაღლსა წირავს, რომ ესა
ყველა სიზმარში ყოფილა.
მაშინვე ცხენი შეკმაზა,
მკითხეთან მიმავალია,
თუმცა არა რწამს ნინიკას
მკითხავის გზა და კვალია.
მაკრამ წყუროდა შეტყუო
თავისი მომავალია.

აბა რა იცის მკითხაემა
ნინიკას კმუხეა, დარდისა, —
მიზეზი გამოუყენა
ერთი ძლიერი ხატისა!

*
*

მგონი მესამეთ ეძახის
ხმა იღუმალის ძილშია:
— „მიეღიეარ, ევლარ დაედგები,
წინიკავ, გეტე პირშია!“
თენდება. აბა ნინიკა
განალა გაათენებდა.
რაკი ცამ შემოინათლა,
რა ქაჯი დაძინებდა!

აღვა... ჯერ არც ერთ სულოდგმულსა

ძილი არ დაურღვევია;
 ძინავთ ღრმათ, ვისაც ღამითა
 ფხიზლობა გაუწევიათ.
 დაუთოვლია. ქედებსაც
 ჩადრები მოუხვევიათ.

გარს უვლ. ს სახლებს: კვალი ჩანს.

სახლიდან წამავალისა,

არც თუ ვაჟკაცის ფეხსა ჰგავს,

არც თუ ფეხი: ქალისა.

შვილ-რძლები ყველა შინ წენან;

კარში არაეინ გასულა.

მაშ ვისი არის ეს კვალი?

სახლიდან მაშ ვინ წასულა?

და ისეც შეწუხებულსა

წინ წამოუღვა ცხადათა

სიზმრათ ნათქვამი; ნინიკა

ბეჩაევი დარჩა სახტათა!

მუხლს ეკვეთება, ოფოს ასხამს,

ნატრობს აქავე სიკვდილსა.

რო არ დაესწროს, ის უჯობს

ვაჟკაცი სახლის სირცხვილსა!

*
*
*

მისდევს ნინიკა წამსვლელსა,

ჩაუღვა ნაკვალევშია,

სად ნამქრის ზეგეში ვარდება,

სად იჩენება ხევშია.

იარა კვალმა, იარა,

შევიდა უღრან ტყეშია.

რა ღამაზია ე ნაძვი

ეკურთხეული ღვთისაგან!
 მაგდენი ძალა, სიცოცხლე
 მოუწონენია რისაგან?
 გაზრდილა თავისუფლათა
 იმ თავის მიწა წყლისაგან;
 არც დაჩაგრულა ლამაზი
 იმ თავის მეზობლისაგან.
 გაჰმწვანებია ხიწვები 1)
 ამ მოღალეული მზისაგან.
 არც ეშინია ზამთრისა,
 არც იმის ყინვა—ზრვისაგან.

აცილებია მეზობლებს,
 წვერი ცათ მიუბჯენია;
 ცის ვლვა, ქექა-ქუხილი
 მრავალჯერ მოუსმენია.
 ვერც ქარი ღრეკავს, ვერც მები,
 დგას აგრე თავის ღღენია.
 ესლა მაგონებს სიცოცხლეს
 საერთო ზამთრის ძილშია,
 და განახლების იმედსა
 მინერგავს დამწვარ გულშია!

კვირვობს წინიკა ტყისასა
 გაზრდას და მოსულობასა,
 დაჰნატრის ამათ ერთობას,
 გაუყრელ ერთგულობასა.
 დახედე! ხე და ქვანიც კი

1) სიწვეს ნამკის ფოთელს ეძახიან
 ჰართლში.

გეჯობიან ერთი პირითა
 ერთათ ახარებთ მზის შუქი,
 კენესიან ერთი პირითა!

აქ კი იშლება ნავალი...
 ხერგი ძეგს, ყრია მორები.
 ძირათ მოფხერილი ფიჭვები,
 მათი უსულო მძორები...
 გაფთხენ, გაიქცენ ირმები,
 ამ ღეთის უბეში მჭოვრები.
 მიყვარა თაფისუფლება,
 ღალიან ძეძუს მწოვრები!
 ეისრა არ უყვარს ნეტარა
 ღალნი ღალის მთის შეილები?!
 ბევრჯელა ცივთ ბეჩაფთა,
 ბევრჯელ დაღიან ძშივრები!

* *

შედგა ნინიკა, დაღლილა.
 ოფლს წმენდებდა მუქათა.
 დაფიქრდა: — თავის სიცოცხლე
 ეჩვენა ცრუ და ვუჭიკა.
 — ეის მისდევ? რისთვის? — ეს მის ხმა
 ეკვშეპარული გულისა.
 დაბრუნდი, ემანდ ეწმაცსა
 არ მისცე შენი სულაცა,
 გეყო ხორციისა მაგდენი,
 ნინი, ღალება, სუქება:
 მოჰქედები — სარჩო, ქონება
 სულ ერთ წამს ჩაგაუუჭდება!
 საწყალო, საიქიოსა

რა გაიმძღვარე სანთლათა?
 რისა გაქვს ნეტა იმედი,
 გამოგვიყვანოს მართლათა?
 შენ უნდა იდგე საყდრის კარს,
 კედლებს ენითა ლოკავდე,
 მალალ ღმერთს შეჰლაღებდე,
 მუხლის თაევებზე ხობავდე;
 მოყვრისთვის შეგლას შესთხოვდე,
 გამვლელ-გამომვლელს ლოცავდე!
 დაფიქრდა... ჭკეაში უჯდება,
 აპირობს დაბრუნებასა,
 თოვლმაც გადილო. მზე ჩნდება,
 დიდება უფლის ნებას!
 მობრუნდა, მოდის წინია
 ამ ტყე-ტყე ნება-ნებასა.
 დასწყევლა! ისევე ის ფენი!
 ისევე ის წამაფალია!
 ეს არი, ახლა გაუკვლავ,
 ახალ-ახალი კვალია.
 მირობის წინაკა და თანაც
 ხეებზე რჩება თვალია!

* * *

აგერა ხეზე შემჯდარა
 მოხუცი თეთრი წვერითა,
 წელში რკალივით მოხრილა,
 თოვლს იყრეინებს ხელითა.
 დაშტერებია წინიკას
 რისხვით და მწუხარებითა
 მრხედა წინიკაც, ბეჩაფი,
 კინალამ ელდამ დალია.

დაეცა ხის ქვეშ და მოთქვამს,
როგორც ძმამკვდარი ქალია;
თხოეს, ევედრება ჩამოვლას,
ცრემლი სდის ალაზანია!

ბევრი შესტირა, შეჭბღაველა,
არ მოტკბა შოხუცებულის.

უთხრა: ნინიკავ, შენგან მეც
ბევრში ვარ დავალებული,
წადი, შენს შეილებს წაუღე
ეს ჩემი დაბარებული:

— ვერ დავბრუნდები, მე თქვენგან.

წამოველ გაჯაერებული.

იქ მე რა მინდა, სადაც ძმა
ძმას მუდამ ჯიბრში უდგია:

სადაც ერთობა არ არის,
სიყვარულის წილ ჩხუბია.

ტირის მათ დედა მშობელი

ცრემლის ლოგინი უდგია!

იქ რაღა უნდა დოვლათსა,

იქ ეშმაკს დაუბუღია!

ერთს გეტყვი: ჰკითხე შეილებსა,

არც გავტეხ დაპირებულსა,

ერთი რისამე იღბალსა

მოგცემთ, პურს ითხოვთ, თუ ფულსა.

თუ ცხენის ჯოგსა, თუ ცხვარსა,

თუ ფუტკარს განვიებულსა.

წადი და ჰკითხე. რაც გითხრან,

მოდი, აქ მოგელოდები...

მიდის ნინიკა, მილოდაეს,

გაჭბევრებია ცოდვები.

* *

შვილ-რძლებს ეძახის ნინია,
მძიმე აქეთ გასაბჭოებელი:
ყველა უამბო, თან ტირის
თავდადებული მშობელი.
ტირის უმცროსი რძალიცა,
უბე აქეს გაუშრობელი!
შეუდგათ შვილებს ჩოჩქოლი;
ბჭობა აქეთ, არჩევანია:
ზოგი ხენა-თესვას რჩეულობს,
ზოგს ურჩევნია ცხვარია.
აუ იქნა, ერთზე ვერ დადგენ,
ვერ შეათანხმეს პირია.
ერთი რო ამას იძახის,
სხვას იქით მიაქვს ცხვირია.
ყველამ თქვა თავის სათქმელი.
ჯერია უნცროს რძალზედა.
ის ტირის, ითხრის თვალებსა,
შეწუხებულა ძალზედა.
— რა ვთქვა, ბატონო! ქვითინით
ჩურჩულებს დარცხვენილია,
ისევა თხოვე: ერთობა
და სიტკბო — სიყვარულია!
ყველასი ვიყოთ ნატრული,
სხვებს შეეცქეროდეთ ხელშია,
ოღონდ ჩხუბი და ძულება,
ნულარ იქნება ძმებშია.

* *

ქვაში დაუჯდათ ყველასა,
დადგენ ამ პირობაზედა...

ნინიას თითქო მალამო
 დაადგეს ჭრილობაზედა,
 ისე მოცოცხლდა; ტყისაკენ
 მირბის, შეესხა მხრებია.
 შორს დარჩა ველი, მინდორი,
 თოვლით ნალსი მთებია.

აი ტყეც! ტოტებ დახრილნი
 თითქო ესენიც ხარობენ,
 თითქო მის მოსვლას ელოდენ,
 ესწრაფებიან, ჩქარობენ.
 გაჰხარებია ყველასა,
 ანგელოზები გალობენ.
 ვენაცვლე სალოცავენსა,
 აღბათ ისევა წყალობენ!

ნინიკამ დოვლათს უამბო
 სახლიდან დაბარებული.
 შუბლი ეხსნება მოხუცსა,
 გული აქვს გახარებული.

უთხრა: მაშ რა კი სიყვარულს
 და ძმობას იხეწებიან,
 ეტყობა ავი მოჰბეზრდათ,
 სიამტკბილობას ეტრფიან.
 მაშინ მეც ისევ წამოვალ,
 აქ რას ვეხეტო ტყეშია.
 ადგა მოხუცი, ლარივით
 გამოჭიმული წელშია.
 ნეტარებს ნინიკას სული
 შიგ შუა სამოთხეშია!

დატკბა ნინიკას ოჯახი,
 დამყარდა ძმობა, ერთობა.
 მოხუცებული ნინიკა
 შე-ლიშვილებში ერთობა.
 დოვლათიც აღარ შარღებათ,
 როგორც საქმეზე ეტყობა!

თ. წაწიკაშვილი.

1599 წ.

ინგლისელი გეოგრაფის წერილი ტრანსკვალდიან.¹⁾

ვირთვასო მარი, შენდლიდთჳგიკვირდა ჩემი სინარუ-
ლი, ჩემი ვაჟკაცური მხნეობა, როდესაც ინგლისიდან
მოვიდიოდი. ბუნებით ღმობიერს ვერ წარმოგედგინა,
თუ რა იყო სამხიარულო იმაში, რომ თავს სასიკე-
ლოლოთ ვწირავდი და თან ხალხთა საქლეტათ მიე-

1) ძლიერმა ინგლისმა ომა აუტკსა სუსტ ბურებს, რომელნიც სამ-
ხრეთ აფრიკის, ტრანსკვალდის მკვიდრებათ ითვლებიან. ომის მიზეზად
ისეთი მცირე და მასთან ისეთი უსამართლო იყო, რომ ბურები ვეფხვებთ
აქტა ამ უსამართლობამ და დიდით შარკამდე ამხედრდა ეს ბურებით კე-
თილი ერი მათსე მისეულ ინგლისელებზე. ტრანსკვალდი ჯერ გაუტყველი
ქვეყანაა, მისი გაუგალი ტყეები, მისი უსწორ-მასწორ გზები, მთა-გო-
რებით სავსე ატე-მატე ხეებს უწყობს თავის შატრას ქვეყნის ზეპირათ
მცოდნე ბურებს და ფებს უკრავს ინგლისელების გაწყობილ ჯარებს, რომ-
ლის მოძრაობისათვის საჭიროა ფართო გზები, გაშლილი მინდვრები
ბრძოლის ველათ. მთა-გორების უკან ჩასაფრებული ბურები მოულოდნე-
ლათ თავს ესმიან შარკ გზაზე, გაშლილ თავიანთ მტერს და ბეღვირს
ადენენ იმათ გამოწყობილ ჯარებს, იმათ მვირფას საომარ იარაღებს. სო-
ტავენ ჯარის საზღვებს და ასობით და ათასობით ატევეკევენ უმატრე-
ნით განხეულ ჯარის კაცებს.

ამგვარ გამაჩვენებს ბურებისს ტაშს უკრავს მთელი განათლებული
კაცობრიობა, რომელიც ეოკელთვის სიმახტლეს და სამართლიანობას თა-
ნაუგრძნობს. აუარებელი ფული გროვდება ამ გვირბობით მდიდარ, მაკამ
შეძლებით ვი ღარიბ მებრძოლთათვის, აუარებელი ვაჟკაცნი, ჭაბუკნი გარ-
ბიან ეგრეობიდან მათ მასეკლებლათ.

დიოდი შორეულ აფრიკაში, ტრანსვაალში და ცრემლების ნაკადული გდიოდა.

მაშინ მე ვეშაპი ვიყავი, გამზადებული ჩემი ქვეყნის მოწინააღმდეგეთა ჩასაყლაპათ და შენ ცრემლებს დაეცინოდი, ახლა კი, იმ საშინელ ორი კვირის შემდეგ, რომელიც მე განუწყვეტლათ ბრძოლის ველზე გავატარე, როდესაც მე თითონ, ჩემი თვალით ენახე ის ბარბაროსული შესვლა, რომელსაც ინგლისელები თავისი უფლებების დაცვას ეძახიან და ნამდვილათ კი დარბევა და აოხრება იმ მუშა და მხნე ხალხისა, რომელიც თავის კერას და თავის სამშობლოს თავისუფლებას იცავს და მერე როგორის სივაჟაკით იცავს, მე თითონ ვღერი ცრემლებს და ჩემი გული თავისის სილბილით გადააჭარბებს შენს მუდამ ქამს კაცთ მოყვარეობით გამსჭვალულ გულსა.

მე აგიწერ მხოლოდ ერთ მაკალითს იმ საშინელის სურათისას, რომელსაც წარმოადგენს ახლა მთლათ სისხლით მორწყული ტრანსვაალის გარემო.

პეტერმარიცბურგის ბრძოლის შემდეგ ჩემმა ჯარის უფროსმა მე დამნიშნა ოცდა ათის კაცით და რამდენისამე ექიმის დახმარებით ბრძოლის ველზე დაჭრილების ასაკრფვით და დახოცილების დასასაფლავებლათ. არ დაგიხატავ საერთო სურათს ბრძოლის ველისას; ის ისეთი შესაზარი და ჯოჯოხეთის მაგვარი იყო თავისის უღმობელოებით, რომ მთლათ შეარყევს შენს ნორჩ არსებას.

ვიწრო ხეობაში მომხდარიყო წინა საღამოს ჩვენების და ბურების შეტაკება. პატარა ლელეს გამოღმა ქვრეხებივით ეყარნენ დახოცილი ჩვენი ჯარის კაცი და ლელეს გაღმა ბურებისა. როდესაც ჩვენები დავაბინავეთ, მკვდრები საფლავში და დაჭრილნი იმათთვის საგანგებოთ მოწყობილ ეკიპაჟებში და საკაცებზე, შეეუღღვით ბურების პატრონობას.

ერთ დიდ ლოდის უკან დაეინახე მთლათ გათეთრებული, სამოც წელიწადს გადასული ბური, ის ნიდაყვზე იყო დაყრდნობილი

და პირზე მამაკედავის ფერი ეღო; იმის ცეცხლებრივ ანთებულო შავი თვალები და მგრძნობიარე შავი პირისახე ჩემსკენ იყო მოქცეული. ჯერ შევეკრთი და უკან დავიწიე, შემეშინდა არ აეღო მის გვერდით დაეარდნილი თოფი და არ ეკრა ჩემთვის გულში, მაგრამ მალე დაერწმუნდი, რომ ჩემი შიში სრულიად უსაფუძვლო იყო. მოხუცი დაჭრილი იყო თავში და მარჯვენა ხელით დაცობილი ჰქონდა უშველებელი კრილობის პირი, რომლიდანაც თითებ შუა სისხლი წვეთ წვეთათ ჩამოდებდა და თოვლივით სპეტაკ წვერულეფას წითლათ უღებავდა.

მიეტახლოვდი, მინდოდა მეპატრონა, მომეგლო. იმან თავი გაიქნია და ოდნავის ჩურჩულით მითხრა: „ველარას მიშველი, ჩემი საქმე წასულია. შენი ღვთის გულისათვის მოძებნე მკვდართა შუა ჩემი ცამეტი წლის შილი-შილი გიო, მე დავინახე ის, როდესაც თოფი მოხვდა და წაიქცა. იქნება კიდევ ცოცხალი“... იმდენი სასოწარკვეთილება და თან იმდენი იმედი იყო ამ მომაკედავ, პაპის სიტყვებში, რომ მე გიჟვით გავექანე ბავშვის საძებნელათ. მართლაც რამდენიმე ნაბიჯზედ, მკვდრების ხროვას ქვეშ, მე ვიპოვე გულ გაღვლილი, კულულ თმებ გაწეწილი თორმეტ-ცამეტი წლის ბიჭი, რომელსაც ტყვია შიგ გაღვლილ გულში ჰქონდა ნაკრავი და სიკვდილის წამშიაც ხელიდგან არ გაეშვა ბრძოლის იარაღი, დიდი რევოლვერი. მცხედარი ციმციმ აეწიე და პაპას გვერდით დაეუსვენე. იმან ერთილა დაიკენესა, გასწორდა, იარიდგან ის ხელი ჩამოიღო, რომლითაც სისხლი ჰქონდა შეკაეებული, მიიწია თავის საყვარელი, გულში მაგრად მიიკრა და ცრემლების სამაგიეროდ ზედ გადაანთხია კრილობიდან ნაკადულათ გადმომსქდარი მღულარე სისხლი. მე ხომ იცი გულ ჩელი არა ვარ, მაგრამ ვერ შევეუძელ ამ საშინელების ყურებას და პირი უკუღმა ვიქციე.

როდესაც გამოებრუნდი, მოხუცი და ჭაბუკი ქვის ქანდაკებასავით ჩასწმანბნოდენ ერთმანეთს საუკუნო განვენებით და თავიანთი

განუყრელი კავშირი წითელი სისხლის ზოლებით დაებოქნათ.

ამ სურათმა მთლათ გამალაჩრა და ტირილი დავიწყე.

წყეული იყოს, ეინც პირველათ ომი მოიგონა, შერცხეენილი
ეინც იმას თანა უგრძნო და ძმათ სისხლის ღერა კაცთა შუა ასე
ურცხვათ გამეფა და კანონიერ ჰყო!.

კპ. გაბაშვილისა.

ა ნ გ ე ლ მ ზ ი

ეტრიკო გაბუსუნებუღი წევს სის
 სკიერზე დაკებულ ლოკინზე, ცდი-
 ლობს დაიძინოს, მაგრამ არ ეძი-
 ნება; მაგრათ დასუჭულ თვალებს
 ის წამდაუწუმ გაახელს ხოლმე და
 ეურადღებით: მიჩერებია დედას,
 რომელიც ოთახში დატრიალებს,

ეგელაფერს ალაგებს და წმენდს. სხალ შიშაბა... სხვა თუ
 არაფერი, სისუფთავე მანც უნდა იყოს სახლში, და ჰეტ-
 რიკოს დედა დაუღალავათ რეცხს ჭუჭყიან იატაკს, ფანჯ-
 რებს, კარებს... რა მოღუბული, რა გაჯავრებული სახე
 აქვს! როგორ დაუეგირა წეღან ჰეტრიკოს, ახლავე დაწევი
 თორემ მოგცემ მე შენ სიცხესო! მაგრამ ჰეტრიკო სრუ-
 ლიადაც არ უჯავრდება ამაზე დედას, მან კარკათ იცის,
 რომ დედას მისი თავი ქვეყნიერებაზე ეგელაფერს ურჩევ-
 ნია და მხოლოთ სიღარიბის და უფულობის გამო უწე-
 რება ხანდახან. დღესაც... აბა, როგორ არ უნდა მოსვ-
 ლოდა საწებლ დედას გული, როცა ეს საძი დღეა ერთ
 ოჯახში სარეცხს რეცხდა და ორ მანეთ ნახევრის მაგიე-
 რათ მარტო ერთი მანეთი კადმოუკდეს, დანარჩენს ძერე
 მოგცემთ, ახლა არა გვაქვსო... რა უნდა მოვიღეს ერთი

მანეთით? — მწუხარეთ ჰფიქრობს ჰეტრიკო, რომელსაც, თუძცა ჯერ მარტო ექვსი წლისაა, კარგათ ესმის, რას ჰქვია ფული და რა გაჭირვება მოსდევს უფულობას. — დუქანში ვალის გასასტუმრებლათაც არ კმაზა... ხვალ კი შობაა...

ჰეტრიკო ცდილობს მოიძოროს უოველივე ფიქრი, ცდილობს უფრო მაგრათ მოსუჭოს თვალები, რომ დაემინოს, მაგრამ ძილი არსად არის. კარმა დაიჭრიჭინა. თათხში მადალი, გამხდარი, სახე გაუვითლებული, მავწვერ უღვაშა კაცი შემოვიდა; ხელში ქაღალდებში გახვეული რაღაც საუიდელები ეკავა.

— შენ მანც მოგცეს ფული? — მაშინვე ამ კითხვით მიჰმართა ცოლმა.

— მომცეს. აი, დუქანში გამოვიარე, ხვალისთვის ცოტა რამ ვიუიდე. — ესმის ჰეტრიკოს მამის მიერუებული ხმა. — ცოტა დარჩენილი ვალიც გავისტუმრე...

— სულ მისარჯე ფულები?

— არა, საში მანეთი კიდევ მაქვს.

— ერშიც მე, მადლობა ღმერთს! შიშძილით მანც არ დავინოცებით ამ დღესასწაულებზე. ცოტათ დამშვიდებული კილოთი წაილაზარაკა ქაღმა.

— ადრე ამოაწვევთ თქვენი ნომერი, ადრე გაათავუთ? — რამდენსამე ხანს იქთ დაუწყო კითხვა ცოლმა, როდე-

სადა ასოთ ამწეობმა ზალტო გაიხადა და დაღალულ დაქან-
 ცული მოწვევებით მიუჯდა სტოლს.

— კარგა ადრე გავათავუთ, მაგრამ სტამბაში გავა-
 დგინეს დიდხანს, სანამ ფულს დაგვირიგებდენ... აი! —
 ამოიღო მან ჯიბიდან ჯეჯილის ნომერი და სტოლზე
 დააგდო.

ცოლმა სიუვარულით და მოწიწებით აიღო ხელში;
 მან კითხვა არ იცოდა, მაგრამ მაინც უოველთვის აღტაცე-
 ბით მიეგებებოდა სოლმე ქმრისგან მოტანილ ჟურნალის
 ახალ ნომერს, უურადღებით გადაათვალიერებდა მას თავი-
 დან ბოლომდის და მერე გაფრთხილებით შეინახავდა სკიფრ-
 ში, ზეტრიკო რომ წამოიხრდებოდა და კითხვას ისწავლის,
 სულეველას წაიკითხავს...

— აბა, ვახშაში თუ გაქვს რამე, და დაწვეთ;
 მკვდარი ვარ დაღალულობისაგან! მიუბრუნდა ასოთ-ამწე-
 უობი ცოლს.

ქალმა გადმოიღო კედლის თაროდან რაღაც ნარჩენე-
 ბი და ქმარს წინ დაუღაგა, თითონ კი ისევ ჯეჯილს
 დაუწყო თვალიერება.

— ეს რა ნახატია? — უცებ ჰკითხა მან ქმარს და ჟურ-
 ნალი მისკენ მისწია; გადაშლილ ფურცელზე დასატული
 იყო ზატარა ბავში, რომელსაც აღტაცებით მიეგრა გულზე
 ორივე ხელი და გაფრთხილებული თვალებით ბუნარში

დადებულ ფესსაცმელს მისჩერებოდა, რომლიდანაც ბუხარნი
 ბატარი დედოფალს ამოეყო თავი.

-- ებ ბედნიერ ოჯახიდან არის, — მიუგო ქმა-
 მს, რომელიც მადინათ ილუკებოდა და ამიტომ კარგ
 გუნებაზე მოსულიყო. — იქ ბავშვებმა აციან, შობის წი-
 ნა ღამეს, დაწოლისას, თავის ფესსაცმელს ბუხარში შედ-
 გენ; ღამე ანგელოზი ჩამოვილის და ეოველ ფესსაცმელ-
 ში რამე საჩუქარს ჩაღებს. მეორე დღის, გათენებისას,
 ბავშვები, გაიღვიძებენ თუ არა, მივარდებიან ფესსაცმელს
 და შიგ მას იპოვნიან, რაც ვეველაფერზე უფრო ენატრე-
 ბოდათ...

ერთხანს ქალი ისევ დაფიქრებით დაჩერდა ნახატს,
 მერე უცებ დახურა ნომერი, გაიქნია თავი და მწარე და-
 ცინვით წაილაპარაკა:

— აბა ჩვენ უბედურ ქონში კი არ ჩამოვილის ის
 დალოცვილი ანგელოზი, რომ ჩვენი შვილებიც გაახაროს
 საჩუქრებით!

ჰეტრიგომ კარგათ გაიგონა ვეველაფერი... ამას შემდეგ
 მას აღარაფერი გაუგია, არ დაუნახავს, როდის გაათავა
 მამამ ვახშმის ჭამა, როდის დაქრო დედამ ღამმა, როდის
 დაწვენი ისინი ორივე... მას დაავიწედა ვეველაფერი, მას ახ-
 სოვდა, მას თვალწინ უდგა მხოლოდ ის ანგელოზი, რომ-
 ელიც შობის წინა დღეს ჩამოუვლის ხოლმე ეოველ სახლს
 და ბუხარში დადებული ფესსაცმელებში საჩუქრებს ჩაწ-

ეობს, მას ისევ ესმოდა მხოლოდ დედის სიტყვები, „ჩვე-
 ქობში კი არ ჩამოვიღის ის დალოცვილი ანგელო-
 ზიო...“ მერე რა იცის დედამ, ჩამოვიღის თუ არა ან-
 გელოზი აქეთგენაც? იქნება აქეთაც მოდის ხოლმე, ჩამო-
 ხედავს ბუხრებში, მაგრამ, ფეხსაცმელებს რომ ვერ დაინა-
 ხავს, მოტანილი საჩუქრები ისევ უკან მიაქვს? თუ ასეა,
 რა იქნება რომ იძინაც შინჯოს და ფეხსაცმელი ბუხარში
 შედვას? — და ბავშვის გული ისე მოუსვენრათ, ისე ხმა მა-
 ღლა ძვერს, რომ მას ეშინია, ამ ძვერამ ძისი მძი-
 ნარე დედამა არ გააღვიძოს და ასე უცვრათ აღმრული
 ოცნებები არ ჩაეფუძოს...

ჰეტრიკო ლოკინსე წამოჯდა, ოთახში მთლათ ერთია-
 ნათ ბნელოდა, მამის დაბალი ქმინვის ძეტი არა ისმო-
 დარა. დედსაც უთუოთ მინავს, ჰეტრიკო ფრთხილათ გად-
 მოვიდა ლოკინიდან, იზავნა სკივრის კვერდით თავისი
 ფეხსაცმელი და ფრთხილათვე, ორივე ხელე მინ გაშვე-
 რილი წენარი ნაბიჯით წავიდა ბუხრისკენ. აი, ბუხარიც...
 ბავში დაიღუნა, მიუსვ-მოუსვა ხელი ბუხრის ცივ ქვებს
 და ზედ შუა გულში, ნელა და ფრთხილათ, თითქო რასმე
 ძალიან ძვირფასს დებდა ძირს, ისე დასვენა თავისი დახე-
 ული ფეხსაცმელი. მერე ისევ ისე ორივე ხელე გაშვე-
 რილი წავიდა სკივრისაკენ და სიამოვნებით ჩათბუნდა ასე
 უღროთ მიტოვებულ ლოკინში.

ახლა რაღაც უსომო მოსვენება, თავისუფლება და

ბედნიერება იგრძნო ბავშმა. მისი რომელიც წელს ვერ-
ფრით ვერ მოეცეუებინა, ახლა თითონვე მოვიდა მასთან.
და ტკბილ ოცნებების ქვეყანაში გაიტაცა. აი, ჰეტრიკო
სუდავს შვენირ, ნათელმოსილ ბრწეინვალე ანგელოზს...
ის ერთი სახლიდან მეორეში და კრინაჯს... ჩაიხედავს ხოლ-
მე ბუხრებში, მაგრამ ფეხსაცმელს რომ ვერ დაინახავს,
ისევე უკან ბრუნდება... აი, იმათ ბუხარშიაც ჩამოიხედა...
დაინახა ჰეტრიკოს ფეხსაცმელი და უცებ ჩამოსრიალდა
ოთახში... ოთახი მთლათ გაბრწყინდა; ის ნათელი, რო-
მელიც ანგელოზს კარს ესვოდა — ახლა მთელ ოთახს
მოეფინა... და ამ მხიარულ, განათებულ ოთახში სხივო-
სანი ანგელოზი ემებს ჰეტრიკოს ლოკინს... აი, დაინახა...
ნელნელა უახლოვდება მას... ჰეტრიკოს გული თითქმის
სულ აღარ ძგერს, ფართეთ გახელილი თვალებით ის აღ-
ტაცებით მიიერება შვენირ მოჩვენებას...

— ეველაფერზე უფრო რა გენატრება? — სიუვარულით
ჭკითხავს ბავშს ბრწეინვალე ანგელოზი.

— არ ვიცი! — აკანკალებული ხმით უპასუხებს ჰეტ-
რიკო.

— მაშ მე ვიცი! — და ანგელოზი ბუხრისკენ მიდის.

ჰეტრიკომაც იცის, რომ ის, რასაც ანგელოზი
ფეხსაცმელში ჩადებს, ეველაფერს ემჯობინება, რომ სა-
ჩუქარი სწორეთ ის იქნება, რაც მას უნდა, სურს, რაც
ეველაზე უფრო ენატრება, მაგრამ რისი მოგონებაც ახლა,
ამ წამს არ შეუძლია...

მისი გული აღტაცებით ისე მძლავრათ, ისე მოუსვენრათ მკერს, რომ ბავშს ახლაც ეძინია, ამ მკერამ ჩემი დედამა არ გააღვიძოსო...

ანგელოზი გაფრინდა. მაგრამ თუცა ახლა ბნელა, თუცა ანგელოზის სხივოსანი ტანსაცმელი აღარ აბრწყინებს ოთახს, თუცა აღარ ისმის მისი სიყვარულით საუბრე სმა — ჰეტრიკო მაინც ბედნიერია, მაინც უსომო აღტაცებას გრძნობს მთელი თავისი ჰატარა არსებით...

კათენდა, ჰეტრიკო სწრაფათ წაიოჯდა ლოგინსე, ამოიფძვინტა თვალები და იქით-აქეთ მიიხედ-მოიხედა. უანჯრებში მოწვენით იუურებოდა დაღვრემილი, წვიმიანი ღვ. ოთახში რაღაც ცივი, ნოტიო, უნიბოვნო სინათლე იდგა.

ბავშა უცებ ჩამოსრიდა და სკივრიდან და ჰერანგის ამარა ბუხარს მიუახლოვდა. იქ მოსვენებით იდგა მისი ჰატარა, დახეული ფესსაცმელი, შიგ კი... შიგ სულ არაფერი არ იყო.

ორმა დიდმა, მწუხარე ცრემლმა უეცრათ აავსო მისი ფართეთ კახელი, დიდი, მავი თვალები... ეს ცრემლები წინარათ ჩამოუორდენ მის გამხდარ, ახლა უცებ გაუითლებულ ლოგინსე და აკანკალებული ხმით მან გამოუთქმელი მწუხარებით წაილაპარაკა ის სიტყვები, რომლებიც წუხელი დედისაგან გაიკონა:

— უბედურ ოჯახში კი არ ჩამოივლის ანგელოზიო...

ელ. წერეთელი.

ერთი ხორბლის ამბავი,

ღაწარი არის, რომ გითხრათ
ამბავი ჩემის თავისა;
ან ჭკი როგორ ვარ ცოცხალი
მნახველი ბევრის ავისა.

რვა თვეს ორმოში ვეკდევო,
წინათლე მენატრებოდა,
არსით მესმოდა კაცის სმა,
კული ღარდითა კვდებოდა.

სწვაც ბევრი იყო ხორბალი
ორმოში ჩემთან ერთათა,
წევდიღაღში გამომწევდუღუნნი
ერთმანეთს ვხადდით ღმერთათა.

რამდენჯერ მითხრეს: გაბედე,
ადექ, გაგვიძებს წინაო,
ვეღარ ავიტანთ მოგვწუინდა
აშმოტყებული ბინაო.

ბადიძებს ხომ ვერ ავსდიდი,
სწვა სიდგან გამოვძვრებოდი;
თავვი არ ვიუაგ, მეთხარა,

ისევ დროს ველოდებოდი.

ბედსე დაგრკვინა კიდევაც,
 ცამ მძლავრათ დაიგრაღა,
 ვთქვი: გასაფხული დამდგარა,
 და გულმა უადმიფრიალა.

ძმებს ხელი წააკარ ფანცქალით,
 დიმილოთ, სიხარულითა:
 ძოვან, წაკვილებს მთესველი
 მინდვრათ დაგუფარავს ხნულითა...

ოჰ, რა ბრწყინვალე დღე იყო,
 რა მშვენიერი დიადი,
 როცა დავტოვეთ ჩვენ ორმო
 ის უკუნეთი, წუკდიადი!

ძინისი იღვა კეკლუცი,
 უტურფესი თვე წელიწადს;
 ნახათ მოძრთველი, შემშობი
 სიმწვანით მთა და ველიწადს.

ყოველ ნაბიჯსე, კუთხეში
 ია და ვარდი ხარობდა;
 ფართოთ გაძლილი მინდორიც
 უვაჟილით მრავალგვარობდა.

ზოგან მოჭქუხდა მდინარე,
 ზოგან კი მოწანწკარობდა,
 გუნდი მოძღვრალ ფრინველთა

უველა ერთათა გალობდა...

მინდვრათ- წაგვიდო მთესველმა
ხუელში დაგუფანტა ეველანი,
ზედ მიწა წაიოგვაფარცხა
შავი ვით ეურჭი მელანი.

მე დავრჩი მიწის ზემოდან
ობლათ მარტოკა, ეული;
არც კაბდო მომხვდა, არც ფარცხი,
ის ბოლო გადალუული.

ვერ გადვურჩები, ვთქვი, თაკვსა
მუდამ მიწაში მძრომელსა,
სად დავეძაღვი მტრედს და კვრიტს,
ევაკ-კაჭკაჭს გაუძლომელსა.

ბინდ-ბუნდზე ძარტლაც წრუწუნა
ჩემსკენა წამოცანცალდა,
მაგრამ დაკლანჭა ის ჭოტმა
და მოსვლა აღარ დასცალდა.

ეს დღე დამართა ძეორეს,
მესამეს, კიდევ მრავალსა;
გამდა და გათენებოსას
გაუდგა ბინა სავალსა...

დილა აღრიან დაგვეცა
კუნდი მტრედის და კვრიტისა,
მაგრამ ზედ მესვა მე ნამი

ცირი მარგალიტისა.

ცვარში გახვეულს გამბორდენ,
 მხარი მიქცია უველამა,
 ვთქვი: ახლაც გადამარჩინა
 მე რაღაც ბედის წერამა.

ბევრიც სხვა რამე გადამხდა,
 მაგრამ სად დაფუთვი უველასა;
 ზოგჯერ ბუნებაც კისრულობს
 გაჭირვებულის შველასა.

ქარი ავარდა ძლიერი
 გამოუთქმელი ენითა,
 ზედ მიწა წამომავარა
 გრიალითა და სტვენითა.

რავი ჩავეკარ მიწის გულს
 იმ ჩვენს დედას და მშობელსა,
 მადლი შევსწირე ქარიშხალს,
 რომ არ მომწუგეტა სოფელსა.

დღეს ჯეჯილი ვარ მოსული
 მწვანეთ გამიდის ბიბინი,
 მე — ჰატრონის გულს ვახარებ,
 ჩემ გულს — ჰატრონის დიდინი.

შ. მღვიმელი.

ბედნიერი დედა.

მერთო ჩემო!..??—წამოიძახა მზექალამ, და ტანში გრუნტელმა დაურბინა... „ნუ თუ...“ —სიტყვა ევლარ დაათავა შიშით. თავი გაიზერტყა და ორივე ხელებით შუბლი მოიწურა, რომ არა სასიამოვნო აზრები გამოედგენა იქიდან. მართლადაც, თითქო, დაშვიდდა, საშიშო აზრები მოჰშორდა, და, ცოტა არ იყოს, სასიამოვნო გრძნობამ შეიპყრო მისი არსება: ჰხედავს თავის პირმშოს, ერთადერთ ბიჭუკას, პატარა ოთარს, და სიხარულით გულში იკრავს...

„რას ეშვრები, რას?!??—მწარი ღიმილით წამოიძახა მზექალამ და ისევ შიშავე კილოთი განაგრძო: „ეინ მაღირსებს იმ ბედნიერებას, რომ ჩემ ოთარს, ჩემ ბიჭუკას, გამარჯვებულს ენახავდე!..“ — მზექალა გადაესვენა სავარძელში და თვალები დახუჭა...

ერთად ერთი ძე, ათი წლის ოთარი, გაისტუმრა სასწავლებელში. დღეს უნდა გადაწყდეს მისი ბედი. დღეს უკანასკნელათ გამოსთქვამენ მის ოთარზე უკანასკნელ სიტყვას, მის ვარგისობაზე, და, აი, მზექალამ ვერც კი გაბედა თაღის ოთარის გვერდით ყოფნა. რატომ არ გაჰყვა თავის ოთარს სასწავლებელში, როდესაც იგი უნდა გამოსცადონ?, მზექალა ამტყუნებს თავის თავს, ჰკიცხავს და თან ამასაც ჰფიქრობს: „ვარი, თუ ოთარმა ეგრე გაიმარჯვეს და იქ მას ყველას წინ სისუსტე დაემართოს, ვერ აიტანოს თავის საყვარელი ოთარის დამცი-

რება და ისედაც დამცირებული ოთარი თავის სისუსტის გამომჟღავნებით უფრო დამციროს!.. ეს ხომ...

„ეჰ!..“ — ტანის შერხევით ამოიკენესა მზექალამ, და სხეული უფრო მოუდუნდა, მოეღვრა... „ოთარი!.. ოთარი!..“ — გაუხტა მზექალას მისი ძის სახელი გონებაში, და მთლათ მისი წარსული თვალწინ გადაეფურცლა... „...ოთარი... ოთარი...“ — უეცრივ მოაგონდა მზექალას მისი დაბადების დღე. რა იყო მაშინ ოთარი?! „ღმერთო, ღმერთო!“ — კარგათ ახსოვს მზექალას, გული რანაირათ გაუხეთქეს. შეუბრალებლივ პირში მიახალა მშობელ დედას მოწვეულმა მკურნალმა, რომ, ოთარი დღენაკლულია, მალეც სულს განუტეევებს, მალე აღიგება მისი ხსენებაო...

ამის თქმა ადვილია, მაგრამ დედის გული განა ადვილათ აიტანდა ამას?! .. როგორ დაიჯერებდა ამას მზექალა?!.. მან გაათკეცა შვილის მოვლა... დღე ნაკლები ფეხზე წამოაყენა, თუმცა ეს დღენაკლულობა კიდევაც ეტყობოდა. მზექალას უნდოდა, თუმცა მკურნალების არა სჯეროდა რა, გასამხნეველები რამ გაეგონა. ამისთვის კიდევ მოიწვია იგინი. კიდევ ჩააბარა თავისი პირმშო და რამოდენიმე დროის შემდეგ, აი, რა გაიგონა: „ტყუილათ უელი ოთარს... მისი სიცოცხლის წუთები დათელილია“... კიდევ იგივე არა სანუგეშო სიტყვები... კიდევ... „ოხ, ღმერთო, ღმერთო!..“ — მთლანთ ცრემლებათ დაიღვრა მზექალა, მაგრამ ოთარის მოვლას უფრო გულმოდგინეთ შეუდგა. რაც გაპოცდილთ, დახლოვნებულთ თავიანთ წამლებით ვერ შესძლეს, ის დედის მხურვალეთ მოსიყვარულე გულმა გამოაცოცხლა. დათელილი წუთები უთვალავათ გახალა და აი, უკვე ათი წლისა გაზდა ოთარი და საშუალო სასწავლებლისათვისაც მოემზადა...

გულ გატეხილმა მზექალამ შვილის გამოცდაზე დასწრება ვეღარ გაბედა და ამისთვის არის, რომ აგრე მოუთმენლათ მოელის ოთარის სასწავლებლიდან დაბრუნებას...

ჩუ!... ვილასიც ფეხის ხმა მოისმის. მზექალა სმენათ გარდქცა.

უნებურათ ზე წამოიჭრა... .. ფეხის ხმაა, ფეხისა!!... — ბუტბუტება
მზექალა.

მართლაც ფეხის ხმა უფრო მკაფიოთ ისმის...

არ ჰგავს დაღონებულის, დამარცხებულის ფეხის ხმას... იგი ..
ოთახის კარიც გაჭრიალდა და კარებში მოცუნარი, სახე გაბრწყინ-
ნებული ფუნჩულა ბავში გამოჩნდა...

— ოთარ!...

— დედი!...

თითქმის ერთათ წამოიძახა დედაშვილმა, უსიტყვოთ გაიგო
ერთი მეორის პასუხი... სწრაფ გამარჯვებულთ გული გულს შეუ-
ერთეს და...

მომლოცველნი რომ არ მოსულიყვნენ, მიქნება დედაშვილნი
ერთმანეთს არ გასცლოდენ...

მ. ანაკვისპაჩელი.

საკვირველებანი ზუნებოსა.

№ 3

(მურლა *) ВОИЮЧКА).

ს არის ერთი ჰატარა ოთხფეხი ცხოველი, სიდიდით კატის ოდენია. დინგი აქვს წვრილათ წაგრძელებული ცხვირი ტიტველს, უურები მომრგვალებული; ფეხები ზომიერი და თითო ფეხზე ხუთ-ხუთი თითი სათხრელი გრძელი კლანჭებით; კუდი საკპარისათ გრძელი, გრძელი ბაღნით შემოსილი და გაბუებული.

ბაღანი აქვს ტანზე მავი, ელვარე, დინგზე, ცხვირის შემოდან ეწეობა წვრილი თეთრი ზოლი, რომელიც მუბლთან კარგა განიერდება და მერე ამ სივანით გადადის მთლათ ზურგზე. კუდის ძირამდე ზოლო კუდი აქვს ან სულ მთლათ თეთრი იმ ზოლივით ან აჭრელებული მავი ბეწვებით.

ცხოვრობს ამერიკაში, გავრცელებულია იქ თითქმის

*) „მურლა“ ჰქვიათ ერთგვარ მცენარეს, მაგრამ ჩვენ ან მოკვდილით და ვუწოდეთ ამ ცხოველს „მურლა“, რადგან იმ მცენარის სასუფი მარტო ამ ერთი სიტყვით ან აღინიშნება და დაერთვის ზედ ატრეფი სიტყვა ბაღასი—„მურლა ბაღასი“.

უკეთან, თუცა უფრო რჩეობს სამხრეთ ამერიკას. ბინა იცის ხის ფულუროში ანუ კლდის ნაპრაღში და ხშირათ. კი თითონ თხრის თავის სოროს მიწაში. ღლით უფრო სოროში რჩება და ღამ-ღამეობით გამოდით საშოვარზე. საჭმელი მისი არის: ჭიები, მწერები, ქვეწარმავალი, ფრინველი და ჰატარა ოთხფეხნი (მაწოვარნი); ჭამს აგრეთვე ხილეულს და მცენარეულობის ძირებს.

გარეგნობით კოსტა ძალიან და ღამაზი. სანახაობა აქვს საზოგადო მეტის-მეტი წინარი და მშვიდი. სიარული იცის ხელი, თან ცოტა მედიდური და შეუპოვარი. არ უყვარს სრულებით აჩქარებული მოძრაობა, არ უყვარს გზიდან ჩამოცლა; არ იცის შაში, არ იცის გაქცევა და დამალვა, თუნდ საშიშიც შეჭხვდეს რამე მას გზაში. — ის თითონაც ჩინებულათ ჰკრძნობს თავის საკუთარ ძალას.

აქვს მას ბუნებით თან დაუოლილი ისეთი მოსაკერებელი იარაღი, რომ თვით მტრებს ემინიანთ ამ ჰატარა ჰირუტევისა და ჰირველი თითონვე უცლიან მას გზას. უკვლავ, ვისაც-კი ერთხელ გამოუცდია მასთან ბრძოლა, ვრიდება და გაურბის. ვრიდება მას არწივი, ვრიდება მელა, კატუნია, ჰუმა, და თვით იაკუარიც. კაცი და ძაღლი რომ სულ სიასლოვე; არ ეკარებინან, თუ უწვინევიათ ერთხელ მის ძალა.

ეს მისი იარაღი არის ერთგვარი მოწუობილობა, რომელიც მას აქვს სწორეთ კუდის ძირთან შიგნიდან.

ტანში. იქ მხადღება სითხე მურალი, ისეთი საძინელი მურალი, რომ მისი წარმოდგენაც-კი შეუძლებელია. ვერ მოვა ბასთან ვერავითარი სიმურალე, რაც-კი არსებობს დღემდე ქვეყანაზე. მძლავრია იმოდონათ ეს სიმურალე, რომ ერთბაშად გულს უღონებს ეველა სულდგმულს, სულს უსუთავს, ჰკვრიის საძინელ გულის რევას და აზიდებს. მწვავეა სიცხარითაც ის სითხე ისე, რომ თუ მოჰხვდა მისი ერთი წინწკალი იმ კვარ ნებიერადგილს, როგორც მაგალითათ თვალი, უსათუოთ დაბრძავეებს. გამძლეა მასთან აი სიმურალის სუნი და, რაც უნდა ხეხონ ის მოძხამული ადგილი და ტანისამოსი, რაც უნდა რეცხონ და ჰბანონ საუკეთესო სახნებით, რაც უნდა იპკურონ სასუნებლები, მით ძინც ერთ თვეზე მეტ ვასტანს და არ დაშორდება მისი სიმურალე. ერთი ახირებული თვისება სჭირს კიდევ, — როგორც შავი ჭირი, როგორც გადაძდება სენი — ისეთია: ვინც იმ მოძხამულის სიხლოვეს მივა, ის სიმურალე წამს იმასაც გადაედება, რაც-კი მის სიხლოვეს იქნება. ყოველისფერი წამს აუროლდება.

ასეთი იარაღით არის აღჭურვილი მურალა მოსაკერებლათ და არც განსაკვირველი უნდა იეოს, რომ გულიც მაგრათ აქვს... დადის დინჯათ, უსრუნველათ, არხეინათ არც არავის ეპუება, არც არავის ეძალება, არც არავის გაურბის. თუ გააჯავრებს ან წინ კადელობება ვინმე, ის ჯერ ცდილობს უბრალოდ მიუხარით შეაძინოს და მოირი-

ეპიკურული
პიუჯი

დოს მტერი თავიდან და თუ ამით ვერას გახდა,

მიიქცევს მის,
კენ უკან ტანსა
აიწევს მად-
ლა გაბუებულ
კუდს და სთხ-
ლემავს მწვა-
ვე ტუვიან-
მაღს. სრო-

ლაც კაი მანძილზე იცის, -- სშირათ ორ საყენზე მეტსაც,
კასტორცინის ხოლმე.

აი ესლა მე გიამბობთ თქვენ ერთ-ორიოდ შემთხვე-
ვას მურალას ცხოვრებიდან, რომ უკეთესათ შეგემლოთ
ამ ზატარა მსეცის წარმოდგენა.

გზაში თავისებურათ -- დინჯათ და უსრუნველათ მთა-
ბოჯებდა მურალა. მას შორი-ახლო დასდევნებოდა მძიერი
„კარანსო“ (დიდი მტაცებელი ფრინველია) და მოტაცე-
ბას უზირებდა. რამდენიც „კარანსო“ მას მიუახლოვდებო-
და, იმდენი მურალაც მუქართათ და დიდი გულით კუდს
მაღლა ააფრიალებდა. „კარანსოც“, რასაკვირველია, იმავე
წამს უკან დაიწევდა ხოლმე, თუძცა კი მერე ისევ ჩქარა
წაეტანებოდა. ბოლოს როგორც იყო, მოიკრიფა „კარან-

სომ. მთელი თავისი კამბედაობა და სიძამაცე, ეცა ტუვი-სავით მერაღას, სტაცა თავისი ბასრი ბრჭყალები ძაღლა-აშვერილ კუდში, მაგრამ იმავე წამს დაღუნდა, დაბარბაცდა, ბუმბული აებურძგნა, თვალები ცრემლით ავესო და მწუნარე სახით დედამიწასე დაეცა. ერთი კი გადახედა მერაღამ თავის მსხვერპლს სრულის კმაყოფილებისა და სამართლიანობის გამოძეტველებით და კვლავ თავისებურათ, ხელათ და არხეინათ გაუდგა თავის გზას.

ერთმა მხარეულმა დეაკაცმა შეამჩნია, რომ სარდაფში ვიღაც შესწევიათ და ეს რამდენიმე დღეა, სორცს იზარავს. ეგონა, კატების საქმე იქნებოდა — დაუცო მაგრა ეველა ნახვრეტებს, საიდგანაც კი რამ სინათლე შემოდოდა და გადაკეტა კარები. სწორეთ მეორე ღამესვე შემოესმა ამ დედაკაცს სარდაფიდან ხმაურობა. წამოიჭრა ფიცხლავ ფეხზე, გააღო სარდაფის კარი და დაინახა ერთი ჰატარა მხეცი, რომელიც ცეცხლივით აბრიალებს ბნელაში თვალებს და ისე დგას არხეინათ და შესცქერის დედაკაცს. ვითომ აქ არაფერი ამბავიაო. დედაკაცს ჯერ შეეშინდა და მერე კი მოიკრიფა რაც ძალა და ღონე ჰქონდა. ეცა დაბრხეინებულ მხეცს და მოჰკვლა. მაგრამ წამს ისეთი ჯოჯოხეთის სიერაღე დატრიალდა, რომ იმ საწებლმა დედაკაცმა სომ ღესა რამდენიმე ხანი ღოგინი, მთლათის სანოვაგეც, რაც კი იმ სარდაფში იყო ჰურთან სორციანათ, სულ გადასაყრელი გახდა.

ერთ კაცს ჰქავდა ერთი უსარმაზარი დიდი მძლავრი ძალიან ღონიერი იყო, ცოტა მოუსემავი, გაუმძლარი და საშინელი ხარბი მჭამელი; მასთან ისეთი ერთგული და გამკონე, რომ, თუ ჰატრონს ებრძნებინა, თუნდ გაგიჟებულ ხარს ზედ რქებსე აეგებოდა. მაგრამ, რომ კიდევ მოეკლათ, ის მით მანც მერალასთან საბრძოლველათ თავის დღეში არ გავიდოდა.

ერთხელ ეს ძალი ამ კაცს თავისმა ძმამა სთხოვა. შეჯდა ცხენზე და გაიოლა. გზაში მერალა შეჭხვდათ. მთელი ნასევარ საათი უტევდა კაცი ცხენ-და-ცხენ ძაღლს, მაგრამ მძიძარს მის თანამკსავარს მარტო ერთი შესეღვითაც კი ცახცახ-კანკალი მოსდიოდა. ამ ხანობაში მერალა თანდათან უხლოვდებოდათ და თავისებურათ, — რამდენიც ახლო მოდიოდა, იმდენი უფრო მეტათ აბაკუნებდა თავის ჰატარს თათებს მიწისე, ხტოდა, დმოუდა, კუდი, ბაირადივით გაფრიალებული თავზე გადმოეჭრილებინა — უნდოდა მტრები შეეშინებინა და გზა დაეცლევინებინა. ძალი მართლად გაქცევას აზირებდა, მაგრამ შეუბრალელებლმა ცხენოსანმა იმდენი იტია, იმდენი აქეზა, რომ ავი ძალი, მართლად, საშინლათ აღელდა, აიბრისა და მეტის ბრასით ცოფიანს დაემსკავსა. გაუსტა მერალას და ქეჩო აძლილი, გაუწვევტელი დმოილით ურბენდა მას გარემომო. ბოლოს დასუჭა თვალები და სასარელი ღრიალით, ისეთის გამოძეტებით ებგერა მერალას, კაცს ეკონებოდა,

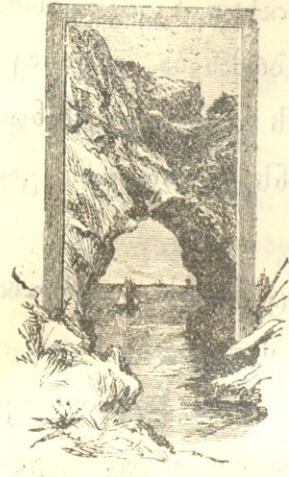

ეს არის ახლა კი ლუკმა-ლუკმა დაჰყათრავსო. მაგრამ, როგორც კი ძაღლი მიუახლოვდა მას, ასე ორ არძინზე, მაშინ ძერალამ მიჰმათა იმ თავის უკანასკნელ ღონეს და ძაღლი, ტყუილ ნაკრავივით, დაეცა დედამიწასე. რამდენიმე ხანი ეგდო ისე, ძვედარვივით. მას დაჰყურებდა ცხენ-და-ცხენ კაცი, მწუხარე და ნადუღიანი; მასვე, ამ თავის ნახსურებ მსხვერპლს, დაჰყურებდა აგრეთვე ძერალაც, ხოლო სრულის კმაყოფილებითა და სიამოვნებით. შემდეგ წამოდგა ძაღლი ზღაზღვნით, გამოვიდა ცალმხარეს და მოჰკურცხლა, რაც ძაღლი და ღონე ჰქონდა, შინისაკენ. ტყუილათ მისდევდა მას უკან ცხენით კაცი, ტყუილათ ეძახდა და ცდილობდა მის უკან დაბრუნებას. მეორე დღეს, შუადღის ხანს მივიდა ძაღლი შინ, ჩამომხმარო. მოსვრილი, მთლათ, დამაბუნებული; არ შეეძლო ჰურის ჭამაც კი და ისე ძვედარვივით ეგდო კიდევ რამდენსამე საათს.

ლადო : დნაშვილი.

თქმის სამასი წელიწადია მას
აქეთ, რაც კასეთში მეფობდა თეიმურაზ
პირველი. იმ დროს ჩვენი ქვეყნის და-
უძინებელი მტერი იყო სპარსეთის ვეე-
ნი აბაზი. მას მეფე თეიმურაზი სძირათ
ებრძოდა და არ ეძირნილებოდა; ამი-

ტომ აბაზს ძრეულ მუღდა თეიმურაზი და მუდამ
ხელში ჩაგდებნა და მის დაღუპვას ცდილობდა, მაგრამ
ვერ მოესწერებინა.

ერთხელ (1615 წ.) ვეენი მოულოდნელათ გაჩნდა
განჯასთან დიდი ლაშქარით და იქიდან თეიმურაზ მეფეს
შემოუთვალა; თათრებთან საომრათ მივდივარ და, თუ ჩემი
დაღობა და იმათი მიშველება არ გინდა, ერთგულების
ნიშნათ, შენი ვაჟი გამომიკვანყო.

თეიმურაზ მეფის პირველი მეუღლე გურიელის ქალი
იყო. ამ ქალის ხელში მას ორი ვაჟი ჰყავდა, ლევანი და
ალექსანდრე. ორივე მძა სულ ახალგაზდა და მეტისმე-
ტათ შეენიერნი იუვენ. მეფეს ძრეულ ეძნელებოდა შვილის
გამეტება, რადგანაც იცოდა, რომ ურჯულთ აბაზი ადრე
თუ გვიან მას ხეიწს არ დააურიდა, მაგრამ ხალხმა გაახ-
სენა, თუ არ ვაკვანე, ვეენი ვაჯავრდეა, კასეთს შემოე-

სება თავისი დიდი ჯარით და სულ ერთიანათ აკვიკლებსო.

მეტი გზა არ იყო, მეფეს ეგენის ბრძანება უნდა აესრულებია: გამოეთხოვა თავის უნცროს ვაჟს, ალექსანდრეს, და თავის საუვარელ დედას ქეთევანს და ორივენი ცაგსაზნა ეეინთან.

ეგენი ძრიელ გაჯავრდა, რადგანაც მეფის უფროსი ვაჟი არ მიჰკვარეს და თეიმურაზ ასე შეუთვალა:

„შენი შვილის მიძა ხომ არა ვარ, რომ ჰატარებ ვაჟი გამოძიგსაზნე! თუ ძართლა ჩემი დალატი არ კიდევს გულში, უფროსი ვაჟი გამოძიგსაზნეო“.

რა უნდა ექნა. ქვეენის გადასარჩენათ, მეფემ უფროსი ვაჟიც კანიტება, და ისიც ცაგსაზნა ურჯულო ეეინთან.

ეეენმა რომ ამ კვარათ მეფის ორივე შვილები დედით ხელში ჩაიგდო, შემოუთვალა მეფეს: ძენც უთუოთ უნდა მობრძანდე ჩემთანაო.

ახლა კი ეველანი მისვდენ ეეენის კანიჰერობას, მაგრამ რაღა დროს! მეფე დიდ განსაცდელში ჩავარდა: წასულიყო, ეეენი იძსაც დაატევევებდა და ქვეენა უმეფოთ და უხატრონოთ დარჩებოდა, თუ არ წავიდოდა, მის საუვარელ შვილებსა და დედას აწვალებდა.

ბევრი იფიქრა, არჩია და ბოლოს გადაწვეიტა, ისევე შვილები და დედა შეეწირა ქვეენისათვის, ამიტომ არა თუ არ აღასრულა ეეენის ბრძანება, საომრათ მსადებაც დაიწყო.

ეგენმა შეიტყო თუ არა ეს — საშინლათ გაჯავრდა, ქეთევანი და მეფის შვილები ციხეში ჩასვა, თითონ კი თავისი უთვალავი ჯარებით კახეთსა და ქართლს შემოესია. კახეთის მეფე თეიმურაზი და ქართლისა ლუარსაბი დახვდნენ მტერს თავისი ჯარებით და გაიმართა საშინელი ბრძოლა, მაგრამ, რადგანაც სპარსელები ძრეულ მრავალი იყვნენ, ქართველებმა ვერა გააწვეკვსნა და იმერეთის მეფესთან წავიდნენ.

ეგენმა აიკლო და ახოხრა მთელი კახეთი, ქართლი, მრავალი ხალხი ამოწვევითა, ეკლესიები და მონასტრები დაწვა და, როცა ამ გვარათ გული იჯერა, ისევ თავის ქვეყანაში დაბრუნდა.

მეფე თეიმურაზი დიდხანს ცდილობდა დაეხსნა თავისი სამეფო მტრის ხელიდან, ხან ვის თხოვა შემწეობა და ხან ვის, მაგრამ ვერას გახდა: ბოლოს (1619 წ.) ადგა და მაშინდელ რუსეთის მეფეს მიხეილს გაუგზავნა მოციქული და თხოვა მფარველობა.

აბაზმა რომ გაიგო, თეიმურაზი რუსეთის მეფესთან აპირებს დამეგობრებასო, საშინლათ გაბრაზდა და ჯავრი მეფის შვილებზე და დედანზე ამოიყარა.

მეფის დედა ქეთევან დედოფალი ძრეულ გონიერი და ღვთის მოყვარე აღაშინი იყო. ის ყოველთვის ელოდა განსაცდელს და ღვთის ვედრებაში ატარებდა დღე და ღამეს. ხანამ შვილი-შვილები, ლევანი და ალექსანდრე, მასთან

იყვნ, არიკებდა მათ, ამხნეებდა და აფხიზლებდა, რომ ქრისტიანობაზე ხელი არ აეღოთ, რაც უნდა სატანჯული მიეყენებიათ მტრებს. მაგრამ ბოლოს მოაშორეს საბრძოლო შვილი-შვილები ბებიას და ცალკე ჩასვეს სახერობილებში.

ყენმა ბრძანება გასცა ჰირველათ ქეთევან დედოფალი გადაყენებით ქრისტეს რჯულისაგან და, თუ უარს იტყოდა, ეწამებიათ. მისი ბრძანება აღასრულეს: მოლებმა ბევრი ურჩიეს ქეთევანს, ჩვენი რჯული მიიღე და ქრისტეს უღალატეო, მაგრამ ქეთევანმა მტკიცე უარი განაცხადა. ამიტომ იმას საშინელი ტანჯვა მიაყენეს და აწამეს.

მერე ჯერი მეფის შვილებსე მიღვა. გამოიყვანეს
 ორივენი საპრობილედან და უბრძანეს ქრისტეს რჯულსე
 ხელი აედოთ და მათი ღმერთი ეწამათ. ბატონიშვილებს
 ბებიის დარიგება გულში ჰქონდათ ჩაბეჭდილი, ჰირჯვარს
 ისახავდენ, უფროსი ძმა უნცროსს ამხნევებდა და ორივენი
 გადაჭრილ უარს ამბობდენ. რაკი ვერა განწევეს ორივე
 ძმები ისე საძინლათ აწვალეს, რომ უფროსი ძმა, ლევანი,
 ტანჯვის დროს გადაიცვალა, ხოლო უნცროსი, ალექსანდ-
 რე, წვალებისგან ჰკუეახე შეიძალა და ისე დალია საბ-
 რალომ სული.

გ. წყალტუბელი.

ქართველთა კათალიკოზი და
 მონგოლთა მბრძანებელი.

ოდესაც რუსუდან დედოფალი გარდაიცვალა, საქართველოს ტახტი ცარიელი დარჩა. პირდაპირი მემკვიდრე ამ ტახტისა — ძე ლაშა გიორგისა დაეითი — დამარხული იყო მტრის ხელით შორეულის ქვეყნის ჯურღმულში. მეორე დაეითი, რუსუდანის ძე, შუა აზიაში

იმყოფებოდა, ექვსი თვის საეაღზე, მონგოლების უფროსი მბრძანებლის მანგუა-ყენის სასახლის კარზე, ქალაქ ყარაყურუმში, რადგანაც მაშინ მანგუა-ყენი იყო მბრძანებელი ქართველთა მეფეებისაც. და განა მართო მათი? მთელი რუსეთი და აზია მაშინ მონგოლების ჯარს დამონაეებული ჰყაედა.

დარჩა საქართველო უმეფოთ, უპატრონოთ. ჩენი ქვეყნის მტრებსაც ეს უნდოდათ. იგინი აქეთ-იქიდან მოესიენენ მას და აოხრებას უქაღდენ. ყველაზე საშინელი ჩენი მტერი იმ დროს იყო მონგოლთა ჯარი, რომელიც დაბანაკებული იყო საქართველოს საზღვრებზე სამხრეთით და იქიდან დათარეშობდა სოფლებსა და ქალაქებში. ეს ჯარი წინეთაც ძლიერ ავიწროებდა ჩენ ქვეყანას და ახლა, უპატრონობის და უმეფობის დროს, უფრო კიდევ უწყალოთ დაიწყობრევა და, ასე გაშინჯეთ, აღარ ინდობდა თვით მონასტრებსა და ეკლესიებსაც.

ამ ვაჰირებულ მდგომარეობაში მფარველათ და მეოხათ ჩენს ქვეყანას აღმოუჩნდა მცხეთის კათალიკოზი ნიკოლოზი, „კაცი“, ქართლის ცხოვრების სიტყვით, „სულით მხილველი, მიმბაძევი ანგელოზთა, მრავალთა მოღვაწეთა შინა საკვირველი, მხურვალე მართლმადიდებელი, ძლიერი და პირში თამამად მამხილებელი

მეფეთა და მთავართა, რამეთუ იყო უმანკო, პირუთენელი და თავ-
დადებული ქვეყნისათვის“.

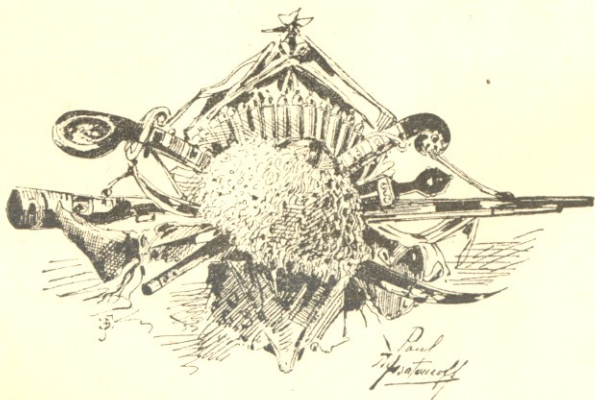
კათალიკოზი ნიკოლოზი გაემგზავრა სამხრეთისაკენ, გაიარა
დიდებულს ვარძიის მონასტერში, რომელიც მაშინ იყო პირველი
მონასტერი საქართველოში, გაიყოლა თან ამ მონასტრის წინამძღვა-
რი, ფრიად ღირსეული და პატივცემული სასულიერო გვამი, და
მივიდა მონგოლთა წინამძღოლის ბინაზე. მეორე დღეს ულო-ყეენმა,
მონგოლთა წინამძღოლმა, უმცროსმა ძმამ მანგუ-ყეენისამ, კათალი-
კოზი მიიღო თავის პალატაში ისე, როგორც შეეფერებოდა პირველს
სასულიერო პირს მთელი საქართველოსას. კათალიკოსმა მოახსენა
შევიწროება ქვეყანისა, რბევა მონასტრებისა და ეკლესიებისა მონ-
გოლთა ჯარისაგან და სთხოვა გამოსარჩლება და შეწყნარება. წარ-
მოსადგემა შეხედულებამ ღმრთისამოსმა კათალიკოზისამ, მისმა ღირ-
სებით საესემ თავ-დაქრამ, მჭევრმეტყველებამ და დიდებულმა კილომ
უძლიერესი შთაბეჭდლება მოახდინეს ულო-ყეენზე. მან, განცვიფ-
რებულმა და ნასიამოვნებმა, არამც თუ თხოვნა საესებით შეუსრულა
კათალიკოზს, არამედ დიდთაც დაასაჩუქრა, დიდი სიუხვით გაუმას-
პინძლდა და მდიდრად დაჯილ ღოვებული გამოისტუმრა. „იხილა-რა ყე-
ენმან“, ამბობს ქართლის ცხოვრება, განკვირდა წესსა და ხილვასა
შეხედვისა მისისა, და პატივი სცა პატივითა დიდითა, და დაუწერეს
იერლაცი, ანუ წიგნი შეწყნარებისა, მისცეს შანა, ანუ ნიშანი ყეენის
მფარველობისა, და შეუქმნეს ჯვარნი ოქროსანი, შემკულნი თვალთ-
თა და მარგალიტითა და უბოძა ერთი თვით კათალიკოსსა, ერთი
მოდღარსა ვარძიისასა, აგრეთვე არგანი, ანუ კვერთხი, შეკაზმული
ოქროთი, და შემდეგ დიდი ამბით გამოისტუმრა საქმობლოში“.

ამას შემდეგ არამც თუ მონასტრებს და ეკლესიებს ხელს
ველარ ახლებდნენ მონგოლთა ჯარის-კაცი, არამედ თვით ქვეყნის
შევიწროებაც შეამცირეს მათ, რადგან შიში მისცა ასეთმა მიღებამ და
გამოსტუმრებამ კათალიკოზისამ ულო-ყეენის მიერ.

საზოგადოდ ძველს საქართველოში ჩვენს კათალიკოსებს უდი

დესი, შეუდარებელი გავლენა და მნიშვნელობა ჰქონდათ შეხორცუბულნი სამშობლოსთან სისხლით, ხორციით, ენით, ხასიათით და ზნეჩვეულებით, იგინი იყვნენ არა მარტო გულ-მხურვალე სასულიერო მამათ-მთაყარნი, არამედ თავ-გამოღებულნი მთარეელნი და მოსარჩლენი ქვეყნისა გაჭირების დროს. ხალხიც კათალიკოზებში ხედავდა არა მარტო შეუწყველ დამცველთა ქრისტეს სარწმუნოებისასა, არამედ მთარეელს თავისი ენისას, ქართულის განახლებისას, ქართულის ეროვნულის თავისებურობისა და ღირსებისას, და თაყვანს სცემდა მათ უღრმესი პატივისცემით, გულ-წრფელი მოწიწებით. ჩვენ მეფეთა შორის ცოტანი არ ერივნენ უღირსნი, და ამ უღირსთაც კი ეშინოდათ ჩვენის კათალიკოსებისა და ისე ლალად ვერა ლალატობდნენ თავისს მოვალეობას ქვეყნის წინაშე. ჩვენი კათალიკოსები ამ უღირსს მეფეებს ისევე თამამად და კადნიერად ამხილებდნენ, როგორც ძველის ალექსის წინასწარმეტყველნი ურიათა მეფეთა. თვით ურწმუნონიც ვერ გაუმაგრდებოდნენ ხოლმე კათალიკოსთა გავლენას, როგორც ეს სჩანს ზემოდ მოყვანილი მაგალითიდან.

იაკობ გოგებაშვილი.

რამდენიმე სურათი ჭინჭველათა ცხოვრებიდან.

ეტის მეტათ ღირს საცნობია ჭინჭველას ცხოვრება. აკი ამიტომაც ბევრი თქმულა და ბევრი წიგნიც დაწერილა ჭინჭველეობაზე.

აურაბელ მწერთა შორის, ჭინჭველა თავის გონიერ ცხოვრებით, აუცილებლათ ეველბა მწერზე ძაღლა დგას. ჩვენ ეველას გვაკვირვებს ჭინჭველას ცოცხალი ხასიათი, მისი დაუღალავი მხნეობა შეცადინეობა და საოცარი მოსაზრება ეოველგვარ შემთხვევაში. ჭინჭველანი ძრეულ მისდევენ საზოგადოებრივ ცხოვრებას, ერთობას, ერთგულობა-ერთსულობას ჭირსა და ღხინში. „ერთი ზირის ჭირიმე და ბევრი ხელისაო“, სწორეთ რომ ჭინჭველეობა ნათქვამი და აკი ამიტომაც სამკაღითა ჭინჭველას ღონე და შრომა. როცა ჭინჭველა სარჩო საბადებულს დაემებს და შინ მიეზიდება, თუ მძიმე რამ ნაჭერი შესვდა და ვერ მოერია, მაშინვე აღელვებული მიზბის, უძახის ამხანაგებს, მოვლენ და ერთიანი ძალით ბუდეში ჩაიტანენ. ერთხელ მეც ვიყავ მოწმე შემდეგი სურათისა: სოფელში ფანჯარაზე სტაქჩით წყალი იდგა, შემთხვევით შევამჩნიე რომ გარშემო ჭინჭველეები რაღა-

ცას ფაცი-ფუცობდენ, ცნობის მოუვარეობამ დამძლიან, და მეც გაჟიერდი საცქერლათ. თურმე რამდენიმე ჯიანჭველა ჩასულა სტაქანში, რომელშიაც წებლი ნახევრათ იდგა, და დასველე ბულიფეხებით სჩაქნიდნ ველარ ამოსულან — წებლში ჩაცვივნულან ღირწრწობოდენ. წამსვე ამხანაგები აცოცდენ სტაქნის ჰირამდე, ჩახედეს დაღუპულ ამხანაგებს და კაიქცენ. ცოტა ხანს უკან ფანჯრის დამძალ ჩარჩოს ნახეთქიდან ამოცოცდენ 10, 20, 30 ჭიანჭველა და ეველანი სტაქანზე აცოცდენ. რამდენიმე გულადი წებლში ჩავიდა ამხანაგების ამოსაუვანათ, მაგრამ თითონაც მიც ჩაცვივდენ, მეორე რიგი ბუდისკენ გაიქცენ, კიდევ მოიძველიეს ამხანაგები, ჯაჭვივით გადაებენ და სტაქანში ჩასწვდენ ამხანაგების ამოსაუვანათ, მაგრამ ვერც ეს მოხერხდა და ბოლოს შევხედე, რომ ერთი დიდი ფრთიანი ჭიანჭველა ამოვიდა, ბევრი იტრიალა, უღვაშებიც ბევრი ატრიალბ და ეველა უფროთო ჯიანჭველებმა ნელნელა თავი ანებეს სტაქანს და მასში ჩადუპულ ამხანაგებს.

მეცნიერებმა აქამდე ვერ შეიგნეს რა საშუალებით აგებინებენ ჭიანჭველანი ერთმანეთს თავიანთ გულის ჰასუსს.

ჭიანჭველა თავის გროვის ჭიანჭველებს ძრიელ ადვილათ იცნობს. ეოფილა მაგალითი, რომ რამდენიმე ხნის უნახავი ამხანაგი უცენიათ და ალერსით მიკებებიან. მაგრამ ერთი ბუდის, სახლობის ჭიანჭველები მეორე ბუდის ჭიანჭველებისა საშინელი მტრები არიან და ვაი იმ ჭიან-

ნჯველას ვინც, უცხო ბუდიდან, სხვა ოჯახიდან გაბედავს ბუდეში შემოსვლას, სულ თავზირს დაამტვრევენ და კისრი კჭრით გააკდებენ, გააძევენ.

ბუდეებს ჭიანჭველები იმენებენ ძიწაში, სის ქერქში ან ფულუროში, ქვის ქვეშ ანუ კლდის ნაპრაღში და სხვ. მასწავლებს სმარობენ ჩაღა-ბუღას, მიწას, სის ქერქს და ფოთოლს, ნაფოტს, წვირს და სხვ. ჭიანჭველათა საჭმელია სხვა ჰაწია მწერი, სხვა გვარის ჭიანჭველათა კვერცხები, ზარკები და უფრო კი ძრეულ უუვართ სხვა და სხვა ტკბილეულობა: თაფლი, მაქარი და სხვა ხილეულობა. ჭიანჭველები მარტო იმას როდი ჯერდებიან რასაც საფსულში მხამხარეულს ძოულობენ და სამთრისთვის თავიანთ ბუდის საკუჭნაოში ინახავენ, ჭიანჭველები ინახავენ აგრეთვე ნახირს, მწველელ ფურებს და ამასთანავე ხენა-თ სვასც მისდევენ. იქნება გენასოთ ხეებს ან სხვა მცენარეს კანსე ბლომათ დაესვევიან ხოლმე ტილები — ბალახის ტილს უძახიან (Aplis). ეს მწერი მუქია ხორბა, ზარბაზიტი, თითონ არ მუძაობს, არა ზრუნამს, ხოლო სის ან ბალახის კანიდან წვეს წოვს და მითი თვითონ იკვებება, სუქდება, ხოლო მცენარეს ავით ხდის და ან ასობს, რადგან ზოგჯერ ათასობით დაესვევა ხოლმე.

აი, ამ ტილებს მუცლის ბოლოზე შემოდან, ერთგვარ მილიდან, ტკბილი წვენი გამოხდით, რომელიც ჭიანჭველებს ძრეულ უუვართ. ჭიანჭველები ნამდვილათ წვე-

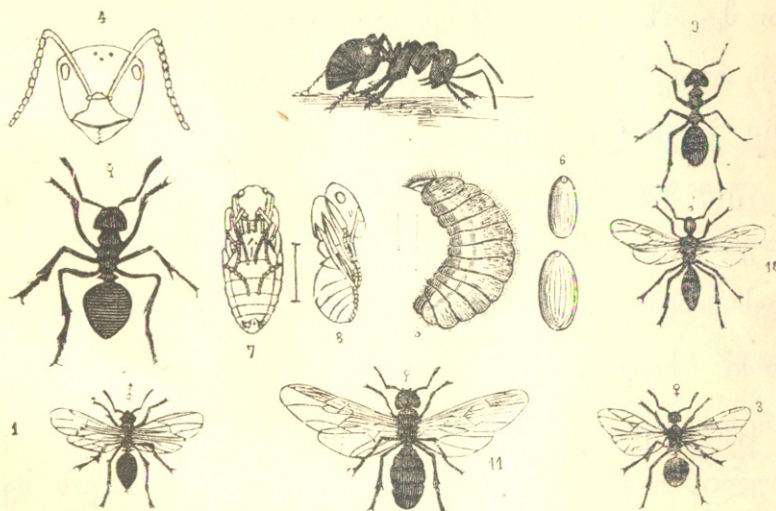

ლავენ თავიანთ ფურებს — მივლენ უღვაძით, უღიტინებენ ტილს და ისიც იმ ტკბილ წვეხს გამოუშვებს, რომელსაც ჭიანჭველა ლოკამს და სიამით შეექცევა. ამ ფურებს სადაც იყოს და არ იყოს ჭიანჭველები მონახვენ სოლმე და რაკი შეიკულებენ ყოველ დღე წველიან, თუ რომ ძრეულ ეშორებათ, საწველ ფურებს ჭიანჭველები მორეკენ სოლმე და თავიანთ ბუდის ახლო აუშვებენ ხეებზე ან სხვა მცენარეებზე და მენახირესაც მიუჩინენ სოლმე.

ჩრდილო ამერიკაში ერთგვარი ჭიანჭველაც ცხოვრობს, რომელიც „ხენა თესვასაც“ ეწეობა, ეს ჭიანჭველები თავის ბუდის ახლო მოამზადებენ სოლმე ეხანს — ტახტისოდენა ვაკე აჩეჩილ-დაჟარცხულ გაწმენდილ ადგილს და აქ მხოლოდ იმ მცენარენი მოჭეავთ, რომლის თესლსაც ჭიანჭველები ჭამენ. ერთ ამგვარ მცენარეს „ჭიანჭვლის ბრინჯი“ ჰქვია. ამ ბრინჯის მარცვლებს ჭიანჭველები აგროვებენ თავიანთ ბუდის საკუჭნაობი და თუ რომ ნოტიო მოეკიდან, მზეზე გაჭეფენ სოლმე კანსაშრობათ. ერთი მეცნიერი ამაშიაც გვარწმუნებს, რომ გასაფხულობით ჭიანჭველები თესენ ამ მარცვლებს თავიანთ სოდაბუნში ისე, როგორც ჩვენ ვთესავთ სოლმე ზურსაო. ეს კი ნამდვილია რომ „ჭიანჭველის ბრინჯის“ კარმეორა ბალახიც უნდა ამოვიდეს, ჭიანჭველები არ უშვებენ,

ვაძარკლიან სოლმე, რომ თავიანთი სასარგებლო ბრინჯა კარგი გაიხარდოს.

უოველ ოჯახში — ბუდეში ცხოვრობენ რამდენიმე ასი ფრთიანი დედალ-მამალი ჭიანჭველები და დანარჩენი სულ უფროთო — მუშა ჭიანჭველანი არიან. ჭიანჭველები ათასზე მეტი გვარია და ეველას თავის ზნე ჩვეულება, სასიათი აქვს. მაგალითათ არიან მონა ჭიანჭველანი (*Formica fusca*) — ძრიელ მხდა ღნი და მორიდებულნი, სოლო მოწითალო ჭიანჭველა (*F. rubra*) უოველთვის მთელი მხედრობით დაიარება.

- 1) მამალი ჭიანჭველა. 2) ახ. ძლიერ გადიდებული მუშა ჭიანჭველა (დედა ჭიანჭველა). 4) მუშა ჭიანჭველას თავი. 5) ჭია. 6) ზარკი. 7, 8 ზარკში გასვეული ჭია. 9) მონა ჭიანჭველა. 10) მამალი ჭიანჭველა. 11) დედა ჭიანჭველა.

ერთი ოჯახის და გვარის ჭიანჭველები ხშირათ ამ-
 ხედრდებიან ხოლმე და მიდიან საომრათ შეორე გვარზე-
 ზატრონებს ხ აცავენ და მათ წვრილ-შვილს, კვერცხებს
 ზარკებს, ბარტყებს გამარჯვებული მოეხიდეზიან და თა-
 ვიანთ ბუდის საკუჭნაოში აკროვებენ სახამთრით საკვე-
 ბავათ, ხშირათ მოხდება რომ დამარცხებულთა ბუ-
 დიდან მოუვანილ ბარტყებს ანუ მიტანილ კვერცხებიდან
 გამორჩეილებს არას ერჩიან — დეე გაიზარდენო — და მერე
 კი უმათ, მონათ იხდიან, მოსამსახურებათ, მდადეებათ,
 გამდლებათ ჭეავთ გამარჯვებულებს. მონებში ვინც ახოვა-
 ნი გამოვა იმას მეომრით, მხედრათ აწესებენ და თან მიჭ-
 უავთ მტერზე გასალაშქრებლათ. ერთ გვარი ჭიანჭველაც
 არის, რომელიც თითონ ბატონია და თავისთვის აუარებელი
 ეძება ჭეავს (*F. rutescens*), ეს ჭიანჭველა ძრეელ მამაცი
 და გულაღია, მტერს თავგახწირული ებრძვის, მაგრამ
 სხვაფრივ კი ცხოვრებაში არაფრის შნო არა აქვს, ვერც
 ბუდეს-სახლს აიშენებს და ვერც საკუთარ შვილებს უვლის.
 ამათში ბატონ-ემობა, ჯერ აქამომდე, ისე ძლიერ არის
 გავრცელებული და, ბატონ-ქალბატონები ისე არიან განა-
 წებული, რომ არაჲც თუ რისამე მუშაობა, თავის ხელით
 ჭამაც არ შეუძლიანთ და შვილების მოვლის თავი ხომ
 სულ არა აქვთ. ყოველ გვარი მუშაობა და საზრდოს მო-
 ვნა და წრუნვა ეძებს-მუშებს აწევთ კისერზე, გარდა ამისა
 ბატონებს აჭმევ-ასმევენ და ბატონიშვილებს ლალობენ,

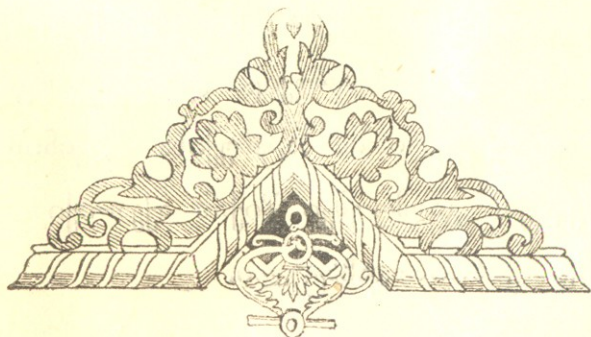

ზრდიან-კვებავენ. ერთმა მეცნიერმა გუბერმა საცდელათ კოლოფში ჩასხა ოცდა ათი ბატონი ჭიანჭველა მათი კვერცხებ-შვილებითურთ და კვერდზედაც ტკბილი საჭმელები ბლომით დაუდგა. ცოტა ხანს უკან ერთი რიგობა ჭიანჭველებისა მძიერი დახოცა, ვერც კი მოახერხეს მზა-მზარეული საჭმლის ჭამა. მაშინ გუბერმა საჩხროთ ბატონებს ემა მიაშველა, ერთი მუშა ჭიანჭველა ჩასვა კოლოფში და მაშინათვე საცოცხლე დატრიალდა.

ჯერ ეველას, დიდსა და ჰატარას აჭამა, ძერე ეველგან დაწმინდა, დაასუფთავა, ბარტებს აკვანი გაუძართა და ეველაფერს რივი და წეს მიცა.

ნუ გაგიკვირდებთ რომ ზოგიერთა ჭიანჭველათა გვარში ასეთი წეს-წეობილება სუფევს. ბატონ-უმობა უწინ აღაძიანებშიაც იყო. საქარი ველში რომ ბატონ-უმობა გადავარდა, მებატონეებს მოსამსახურენი იმავე წამს გაექცენ და, ბევრი კოპწია ქალბატონი, მთელ კვირას თავ დაუსურავი დადიოდა, რადგან თავის დასურვაც-კი ვერ მოახერხებინა. ვინც ეს მიაძბო ის ქალბატონი ახლაც ცოცხალია.

ილიკო.

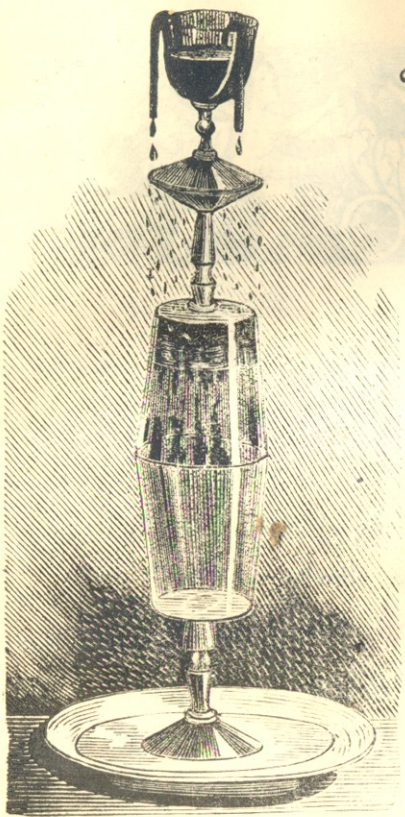
სამეცნიერო გასართობი.

№ 1.

წელის ღვინოთ გარდაქმვა.

დიდე ორი ღვინის ჭიქა ჩაჭყავ ორივე წელით სა-
 ვსე ჭურჭელში, დახარქვავე შიგვე, წელის ჭურჭელში
 ერთი ჭიქა მეორეს და ამოიღე. დადგი ახლად ვსე, ერთი
 მეორესე დახარქვავებული, თეფშზე ანუ მათლაფაზე, რომ,
 რაც წუალი აქვს გარედან ჭიქებს, სრულებით დაიწრი-
 ტოს. მერე მოიტანე მშრალი ტილო და ძალიან სიფრთ-
 ხლით გაამშრალე ორივე ჭიქები; მაგრამ ამასთა-
 ნავე ვასწი ცოტა გვე ოდზე შემოთა ჭიქას, რომ ჭიქების
 ნაპირებ შუა დარჩეს ძალიან მცირე ღია ადგილი.
 მერე აიღე მესამე, ცოტა მომცრო, ჭიქა ჩაასხი შიგ წი-
 თელი ღვინო და დადგი შემოდან დახარქვავებული ჭი-
 ქის ძირს. იშოვე ერთი ზატრუქიც, დააღბე კარგად წითელ
 ღვინოში, ჩაღე შუაგული იმ ზატრუქისა ღვინის ჭიქაში
 და ორივე წვერები გადმოუშვი ჭიქის აქეთ-იქით ნაპირე-
 ზზე, როგორც აქ არის დასატული.

ახლა უფრე რა მოხდება:
 ის ჰატრუქი სულ ამოსწოვს
 ღვინოს ზევითი ჭიქიდან, - ჯერ
 ცოტ-ცოტობით და მერე უფ-
 რო მეტ-მეტათ. ღვინო ჰატრუ-
 ქის წვერებიდან დაიწეებს ჟონ-
 ვას; იმისი წვეთები დაედინება
 დაზირქვავებული ჭიქის კედლებს
 და ნელნელა ძირ-ძირ დაცურ-
 დება. მივა ჭიქების ჰირებამდე
 და იმის ქვევით ერთი წვეთიც
 აღარ წავა, სულ შიგ ჭიქაშივე
 შეკროვდება. ხოლო რადგან
 ღვინო უფრო მსუბუქია წეალ-
 სე, ეს ღვინის წვეთები წვრილ-

წვრილი ბეწვებივით აიძაფება მაღლა, დაზირქვავებულ ჭი-
 ქაში და იქ, ჭიქის ძირში დაიჭერს თავისთვის ადგილს.
 ისე რომ, რაც ღვინო დგას სულ ზემოთა ჭიქაში, ის გა-
 დავა დაზირქვავებულ ჭიქაში, გამოჭრეკავს იქიდან წეალს
 და თითონ დაიჭერს მის ადგილს.

ბოლა.

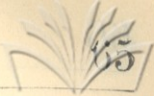

თავის გაწირვა მტრისათვის

რი ემაწვილი გადაბტერებული იყო ერთმანეთსე. სდაც კი შესვლებოდნენ ერთმანეთს, უოოთ ჩხუბი უნდა მოსვლოდათ. ერთხელ მდინარის ჰირს წაიკიდნენ და დაიტაკნენ. ბეზრი იბრძოლეს, თავბრუ დაესხათ, ვეღარა გაიკესრა და ორნივე ერთად უცვებ მდინარეში გადაცვივდნენ. ერთი მხლევა გამოვიდა ნაპირსა, რადგანაც ცურვა იცოდა; მეორე კი წებალა წაიღო და იხრჩობოდა. დიდთავანი ახლო-მასლო არავინ შეესწრო, ემაწვილები კი იუვნენ იქა, ზოგმა ცურვაც იცოდა, მაგრამ წებალს ვერავინ შებედა, ეველას ემინოდა, მდინარე ადიდებული მიქეხავდა და მიშველებბ მეტად სახიფათო იყო თვით კაი მცურავისთვისაც. წებალ წაღებულ ემაწვილს დაღუპვა მოელოდა.

მაგრამ მას მხსნელათ აღმოუჩნდა ის, ვისკანაც ამას სრულიად არავინ არ მოელოდა. ნაპირსე გამოსული ემაწვილი თავისი ჰატარა მტრის სიბრძალულთ აივსო, კეთილმა სურვილმა გაიტაცა და ადიდებულ მდინარეს არ შე-

ქართული
ლიტერატურის

უძინდა; იძრო სწრაფათ ტანისამოსი, გადიწერა პირჯვარი და გადაეშვა წყალში. —

მაგრამ ვაი ამ გადაშვებს! მდინარემ იმ წამსვე დააპროწიალა, ჩაუურჭუმეღავა და ძირ-ძირ წაიღო. „ვაიმე, ამასაც დასწრობს“, შეჭკივლეს ბავუებმა. მაგრამ მამაცმა ბავუმა ძალე ისევ ამოიურჭუმეღავა, წყალს ზევით მოექცა და მარჯვედ მოუსვა ხელ-ვესი. მდინარემ რამდენჯერმე კიდევ დაჭყარბ თავისი ტალღებით ჰატარა მცურაფი; მაგრამ იგი ახლაც არ შეძინდა და, როგორც იყო, მიუახლოვდა გაბნედილ ბავუსს. ცალი ხელი მაგრამ ჩასჭიდა და მეორე ხელი და ფეხებით იწყო ცურვა ნაპირისაკენ.

საქმე ახლა უფრო გამწვანდა. წყალმა არა ერთხელ გამოსტაცა ხელიდან ბავუი, არა ერთხელ აუხსო პირი და შეუკუბა სული; მაგრამ უძიძარი და თავგანწირული ემაწვილი ბოლოს მაინც ეწია თავის სასიქადულო გულის წადილსა: გადაარჩინა თავისი ჰატარა მტერი დასწრობასა და ცოცხალი გამოიყვანა ნაპირზე.

იქ მეოფი ბავუები, აღტაცებულნი ასეთი სამაგალითო საქციელით, მისცვივდნენ ემაწვილს, გადაეხვივნენ და მხურვალე გადაკონით დაჯილდოვეს.

ამ დღიდან წინანდელნი მოსისხლე მტერნი შეიქმნენ გულითადი მეგობრები და ერთმანეთს აღარაფერი ერჩივნათ სიკვდილამდე.

მღარბი და ბაყაყები.

ვენახში მღარბმა გველი დაიჭირა და ჭამა დაუწყო. დანახეს ეს ბაყაყებმა და მოართვეს ვიენი: „არქა, მღარბი რას ჩადის, ცოცხალ გველს ჭამს! რა უღმერთობაა! ღვთის გულისთვის, მღარბი შეიკავეთ, შეარცხვინეთ, ჩაქვავეთ.“

მღარბმა მათ უურიც არ ათხოვა: იგი წუნარათ შეექცეოდა გველის ხორცსა, ახრამუნებდა ძელებს და სიამოვნების ნაშნათ ტუჩებს აცმაცუნებდა. ნახევარი კიდევ გაათავა. ამ დროს უეცრივ გამოფატრულ მუცლიდან გველს მთელი გაუსრწნელი ბაყაყი გადმოვარდა.

ეს რომ ბაყაყებმა, დანახეს ზირ-კატა ეცათ, სმა გაკმინდეს, ზირი იბრუნეს და განაბულები გაეშურენ რუსკან.

— მოიცათ, ბაყაყებო, მოიცათ! სიცილით განძახა მღარბმა: რას მიეშურებით? ეს გველი რომ ასე კებრალებათ, ბარემ, თითო ცრემლიც აღირსეთო!

ა კ რ ო ს ტ ი ს ე ბ ი.

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან).

ჯალაბი გაგეიხალისა ჩეენი ქართველი ერისა,
ერთ-თავათ ჩნდება ყოველ თვე, მოღის და მოიქლერისა;
ჯაერი და წყრომა არ იცის, არც ეშინია მტერისა.
ის ახლა ათი წლისაა, დამრიგებელი შტერისა.
ლამაზი, ზ.რმაც ბავშვებსა მუღამ ზიზლითა გადასცქერს.
იმის გამზრდელსა ეფიქრით ჩვენ ახლა მრავალ ქამიერს.

დაჯდა მოხუცი ყინულის ტანტზე,
ენა ვერ დათელის მის საქციელსა;
კარნი დაგეიხშო, ქარ-ყინვის ჯაროც
ეიამებიან გადამთიელს!
მთაბარსა ჰბურავს თეთრი ზეწართ,
ბუნებაც წყალობს, თითქო, წვეულისა.
ვამზორება ყველას ბოროტათ,
რა ჰსურს ამითი გადარეულსა?
ის არა ფიქრობს გაზაფხულზედა,
აქ ვინ დატოვებს გზა დაბნეულსა.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი მისგანვე)

 თეთრი ციხე, ხელთუქმნელი
 უკარო და უფანჯარო;
 ხელოსანო, ნუ იფიქრებ,
 მის კეთება მოაგეარო.

(წარმოდგენილი გ. ბოკურიასგან)

 ჭერსა და ფილაქანს შუა ბადე არის გაბმული. *v. film - ხან*

 მიდის კვალი არ რჩება, ჭრი სისხლი არ დინდება,
 თლის ნაფოტი არ ცვივა.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

(წარმოდგენილი მ.ბ. ლელაშვილისგან).

ზღვაში ლელი გახმაო, რაკი ცის ნამი არ მოხვდაო.

(წარმოდგენილი ა. ფრონისპირელისგან).

სხვის ამართ ფართო კარავს ნუ დაიდგამო

მოცლილი კაცი კურდღელს ურმითა სდევსო. ✓

ზ მ ა.

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისგან)

ჩენი ნოდარი ამხედრდა, თავი ქლომ-გმირი ჰგონია

ა ნ ა გ რ ა მ ა

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისგან)

 პირველი თითებს გვიშევენებს,
 ბეჭედში გამაჯრებუდი,
 ღვინის ფერია, წითელი,

ლაშაზათ დაშენებული.
მეორე ლურჯი მიწა,
სარცხისათვის ქებული;
ორივეს ოთხი ასოთი
დასწერავს მოხერხებული.

შ ა რ ა დ ა.

(წარმოდგენილი იოსებ ჩხატარაშვილისაგან)

პირველ ნახევარს ჩვენ ეხმარობთ
თუ გვესურს მეორე დაჩუმდეს,
და მეორეთი ვთანხმდებით
თუ გვესურს მსმენელი დარწმუნდეს;
ძთელი კი არის საქმელი,
ნოკიერი და კარგია:
შაბუფურზე შეწითლებული
ლარიბებს ძვირათ არგია.

რებუსი

(წარმოდგენილი დევილის მკითხველსაგან).

10 3

მ

ბ
ი

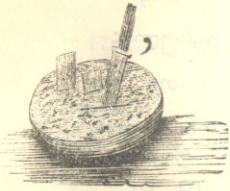
ძნის შეს-
კრავი

ბ

უარის
ხიძანი

სახლის და-
სახელეობა
იმერეთში?

ს
მ
ე
უ

ს
მ
ო

ს
ე
ს

ს
ე
ს

10,000

12 თვე

ს

10

ერთი ფრან-
გელის სმა

ეს

№ XI გამოცანებისა

გამოცანები: 1) სეტყვა, 2) ძლარბი, 3) მზე, ღრუბელი და ქარი, 4) ბალიში.

ზმა: ლომი, თხა, ხარი, ღარი, მახე, ენა.

ეპიტეზისი: ბაყაყი, ჭაობში ყიყინებს.

აკროსტიხი პატარა კახი

რებუსი მამ მკურნალმა როგორ ჰკურნოს თუ არ უთხრას რაცა სჭირდეს.

გამოცანები, ზმა, ეპიტეზისა, აკროსტიხი და რებუსი გამოიც-
ნეს თბილისში: სათ. ახნ. სკოლ. მოსწავლემ არჩილ გულისაშვილმა და
სახელოვნო სკ. მოსწ. იაკობ ვარლამოვმა. ქუთაისში: ებარხილურ
სასწავლ. მოსწავლეებმა, ნინა ნადირაძემ, ელენე ნადირაძემ, ალექ-
სანდრა სანებლიძემ, პელ. კანდელაკმა, ნეონილა თბაკაძემ. რებუსი:
პროფესორილურ სასწ. მოსწ. სერაფ. ნადირაძემ. სასულ. სასწ. მოსწ.
ვანო ნადირაძემ, სოსიკო ნადირაძემ, რაქდენ ჩიხლაძემ. და ი. ლალია-
შვილმა. ფოშტ. ტელეგ. მოხელე ნიკ. ჩირაძემ. ბათუმში: ვანო რამი-
შვილმა. ფოთში: ორ კლასიანი სკოლის მოსწავლემ კოსტ. გვათუამ.
სოფ. ჯვარცხმის სამრევლო სკ. მოსწ. გ. ბერიძემ

საბოლოოში. სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახ-
სმებიანი გზებით

„**კ ვ ა ლ ი**“

გამოვა 1900 წელსაც ყოველ კვირაში
ერთხელ ერთიდან სამ თაბახამდე
იმავე პროგრამით როგორც 1899 წელს.

გაზეთი წლიურათ ღირს გაუგზავნელათ 7 მანე-
თათ, ხოლო გაგზავნით 8 მანეთ. ნახევარი წლით
გაუგზავნელათ 3 მან. 50 კაპ., გაგზავნით 4 მანეთ.
სამი თვით გაუგზავნელათ 2 მანეთ., გაგზავნით 2 მ. 50
კ. თათო ნომერი სამ შაურათ. ხელის მომწერლებს
წლის ფული შეუძლიათ ნაწილ-ნაწილათ გამოგზავნონ.
ხელისმოწერა მიიღება თფილისში „წერა-კით-
ხის საზოგადოების კანცელარიაში“ (Дворцовая ул. Д.
зем. банка № 101) და თვით „კვალის“ რედაქციაში
არტილერიის ქუჩა, № 5, კორპუსის ახლო.

ფოსტის აღრესი: Тифлис редакция „КВАЛИ“.

ს ა რ ჩ ე ჯ ი

1899 წ. ყურნალ „ჯეჯილისა“.

ლ მ მ ს მ ბ ი.

	№	გვერდი
ახალი წელი—შიო ძღვიმეფისა	I	3
ნატერა—დუტუ მეგრელისა	—	26
ტუის სურათები—შიო ძღვიმეფისა	—	36
გუგული—გადმოკეთებული ი. ფ—ძისა	II	3
ნანინა—დუტუ მეგრელისა	—	23
ჩენი ციცა—შიო ძღვიმეფისა	III	3
გაზაფხულის მოლოდინი—თეოფ. კანდელაკისა	—	19
მოხუცის სიმღერა—ილ. ფ—ძისა	—	38
პირველი გაზაფხული—ჭყ'ჭყასი	IV	3
გაზაფხული—დედაძვირისა	—	19
დილა—დ. თამაშვილისა	V	3
მებადური და ოქროს თევზი—რაფ. კრისტავისა	—	19
მთვარე და გიგი—შიო ძღვიმეფისა	—	38
ტყეში—დექსი შიო ძღვიმეფისა	VI	3
ზღვა და გუბე—თან ეს კან-ინისა	—	48
ზაფხულის ცხარი—დ. თამაშვილისა	VII-VIII	3
დედა და შვილი—ვაჟაფშაველასა	—	40
გურული გლეხი—თეოფაღუ ქანაფისა	—	57
ხალხური ლექსები	—	81
ჭრიჭინა და ბუხარი—ჭყ'ჭყასი	IX	3
სანთელი და ვარვანა—მ. დედაძვირისა	—	21
ფრინველები და თევზები—მ. ძღვიმეფისა	X	3
ობოლი ბარტყები—ვაჟა ფშაველასა	—	14
ძმის მკვლედი—დ. თამაშვილისა	—	30
მერცხალი და ბავში—შიო ძღვიმეფისა	XI	3
შემოდგომა—დ. ტუ'სრუფისა	—	17
24 ოქტომბერი 1899 წ.—დუტუ მეგრელისა	—	36

დედის ნუგეში — თან ენ კან. ინისა	VII-VIII	80
დათა — გ. ბაკურასა	IX	5
ბიძია სვიმონი — ან. წერეთლის	—	14
ბელურა (ტურგენევიდან) ან. წერეთლის	—	48
ყვინწილას თავ-გადასაეალი (ფრანგულ.) ან. წერეთლის	X	4
ზანგი და ყინული (ფრანგულიდან) ეკ. წერეთლის	—	8
ბებიაშა ც იმუშაეოს — ა. წ.	—	16
დიმიტრი — გ. ბაკურასა	XI	5
სხვისი ბუდრას დასაკუთრება — თარგმ. ს. ც — ისა	—	18
ფილოსოფოსი გალიაში (რუსულიდან) ეკ. შ — სს	—	22
ინგლისელი მეომრის წერილი ჰტრანსეალიდან — ეკ. გაბაშვილისა	XII	22
ანგელოზი — ელ. წერეთლისა	—	26
ბედნიერი დედა შ. ზრგვისპირელას	—	37
თავის განწირვა მურისთვის იაკობ გუგუშვილისა	—	64

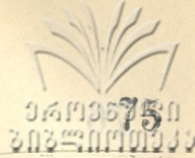
ისტორია.

საბერძნეთი — თარგმანი კოტესი	I	45
. . . . .	II	35
. . . . .	III	49
. . . . .	IV	52
. . . . .	V	49
. . . . .	VI	34
სამშობლოსთვის თავ-დადებულნი — ზედაგაბაშვილისა	X	35
მამულისთვის თავ-განწირულნი გ. წყაღტუბელისა	—	47
ქართველთა კათალიკოსი და მბრძანებელი იაკობ გუგუშვილისა	—	—

ცხოველთა ცხოვრებიდან.

როგორ მრავლდებიან ფრინველები — ილიკასი	I	40
ცხოველთა ცხოვრებიდან — ილიკასი	III	46
როგორ მრავლდებიან ცხოველები — აღ. ბაჩნავისა	VII-VIII	58
ჭიანჭველები (რუსულიდან) ან წერეთლისა	IX	37
მაიმუნი-კაპუცინი — ილიკასი	—	41
ცხენის ამბავი (რუსულიდან) ან. წერეთლისა	—	44
გუგული (რუსულიდან) ან. წერეთლისა	—	46

ბუ (რუსულიდან)	X	32
საკვირველებანი ბუნებისა მუკალა ლადო. აღნიაშვილის		40
ჯიანქველები ილიკოსი		—

ბუნების მეცნიერებიდან.

საკვირველებანი ბუნებისა (ლელესუარი) ვლ. აღნია- შვილის	I	57
საკვირველებანი ბუნებისა (ბერიკობა მცენარეთა) მისივე	II	52
დედა-მიწა — განასი	IV	46
მზე და მთვარე — განასი	—	53
პლანეტები ანუ მთებნი — განასი	VII-VIII	63
საკვირველებანი ბუნებისა — ვლ. აღნიაშვილის	X	39
სამეცნიერო გასართობი — ბოჩასი	—	44
წყლის ღვინოთ გარდაქცევა ბოჩასი		—
საკვირველებანი ბუნებისა — მუჰა ვლ. აღნიაშვილის	XI	48

ბ ი ო გ რ ა ფ ი ა .

საკვირველი ყმაწვილი — გ. წყალტუბუქელის	II	24
კოპე-ნიკის ცხოვრება — განასი	III	55
მგოსანი პუშკინი — რუსულიდან მ. ლემკინასი	V	14
პესტალოცის ცხოვრება — განასი	VII-VIII	28
პასკალის ოჯახი — ან. წერეთლის	X	19
	XI	42

საღმრთო ისტორია.

მრავალ-წამებული იობი — ი. ფ — მისა	III	5
იესო ქრისტე და ცოდვილი დედაკაცი გ. წყალტუბუქელის	XI	53

ზღაპრები და იგავები.

არწივი — აღ. მ — შვილის	I	59
არაკი — იფ. აღნიაშვილის წარმოდგენილი	—	60
მკილაფი — იგავი აღ. მ — შვილის	II	57
აზრიანი კაცი (რუსულიდან) თან-ენ გან-ინისა	—	59
ზარმაცი — თან-ენ გან-ინისა	III	59

მელია და კაკაბი—იგავი ილიკოსი	—	60
პატარა სამხარეთლო—ბესარიონ გაშაძის	IV	59
ორი მეცხვარე—აღ. მ—შვიდის	—	59
ვირის ყროყინი—ბეს. გაშაძესი	—	60
სამნი ძმანი—რუსულიდან ზედგინიძის	V	59
თათრის მეფე ჰასანი—ბეს. გაშაძის	—	60
ბატუმმა როგორ გადაარჩინეს ქალაქი რომი	VI	51
ორი მდიდარი	—	56
დაკარგული შუბი (ზღაპარი) ჯადო ადნისშვიდის	VII-VIII	68
უფულო კაცი—ზღაპარი (რუსულ.) შველე სუფიშვიდის	IX	27
მოუთქვრებელი მონადირე—აღ. მ—შვიდის	X	45
ამერიკელი ბავში ანდრია მური (ამაგვი) რუსულიდან ვანბკა ლარტყიფანიძისა	X	47
ვისი ბრალია—ჰატარა ამაგვი	—	49
სამი ძმა-ზღაპარი გრიშისა—თარგ. აღ. ნა—დისა	XI	38
თბა და ცხვარი—აღ. მ—შვიდისა	—	55
ზღარბი და ბაყაყები აღ. მ—შვიდისა	—	65
ყოველ ნომერში დაბეჭდილია ხალხური ლექსები, გამოცანები, ანდაზები, შარადები, რებუსები და სხვა		

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თუმანიშვილი-წერეთლისა.

„მ რ ხ მ გ უ“

(წელიწადი მუშაობა)

დაამთავრა ურთიერთობა კორესპონდენტთა

ფასი ურთიერთობის გავლენით:

1 წლით	რ თვით	3 თვით
10 მანეთი	6 მანეთი	4 მანეთი

საზღვარ გარეო ქვეყნათ 13 მანეთი.

წლიური ფასი შეიძლება განაწილდეს:
 პირველად—5 მანეთი, 1-ლ აპრილამდე—3 მანეთი და 1-ლ სექტემბრამდე—2 მანეთი.

რედაქტ. ად. ჭყონია. გამომც. ად. ჭაბუკიანი

განცხადების ფასი გასულში: პირველ ტომში—5 კაპიტი.

თუ განცხადება 3 ჯერ მეტი დაიბეჭდება, მაშინ დაბეჭდვა ნაკლები ელბეცა.

ადრესი: Тифлисъ, въ редакцію „МОАМВЪ“, и „ДНОВИСТЪ ПУРЦЕЛИ“.

1900 წ.

„სწრაფის ფურცლები“

(წელიწადი მუშაობა)

დაამთავრა ურთიერთობა კორესპონდენტთა ურთიერთობა

ფასი გაზეთის გავლენით:

1 წლით	რ თვით	3 თვით	1 თვით
6 მანეთი	3 მ. 50 კ.	2 მანეთი	75 კაპ.

საზღვარ გარეო ქვეყნათ 8 მანეთი.

შეიძლება განაწილდეს:

პირველად—3 მანეთი, 1-ლ აპრილამდე—2 მანეთი და 1-ლ სექტემბრამდე—1 მანეთი.

დროებითი რედაქტორი ად. ჭყონია.

სტრუქტურა 10 კაპ. მეოთხეში—5 კაპიტი.

თუ განცხადება 3 ჯერ მეტი დაიბეჭდება, მაშინ დაბეჭდვა ნაკლები ელბეცა.

ადრესი: Тифлисъ, въ редакцію „МОАМВЪ“, и „ДНОВИСТЪ ПУРЦЕЛИ“.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

საყმაწვილო ნახატებიანი ყურნალი

„ჯეჯილი“

წელნიწალი მეთერთმეტე

გამოვა 1900 წელსაც თვეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორც აქამდის.

ყურნალი „ჯეჯილი“ მიღებულია თფილისის საეპარქიო და კავკასიის ოლქის სამოსწავლო რჩევებისაგან სასწავლებლების სამკითხველოებში საკითხავათ.

ყურნალი „ჯეჯილი“ თფილისში დატარებით ღირს—4 მან. თფილისს გარეშე გაგზავნით 5 მან. ცალკე ნომრის ფასი თფილისში არის 50 კაპ.

ხელისმოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარი წლით.

ხელისმოწერა მიიღება:

1) თფილისში—წერა-კითხვის გამ. საზოგადოების“ კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Груз. Двор. № 101), და თვით „ჯეჯილის“ რედაქციაში (Артиллер. ул. № 5, возле Кадетского корпуса).

ფოსტის ადრესი: *Въ Тифлисе, въ редакцію грузинскаго нѣтъскаго журнала „Джеджили“.*

ივერია

გამოვა 1900 წელსაც

იმავე პროგრამით, როგორც წინააღ.

მეშეთის დახმარება შეიძლება შემდგომის აღმოსით: *

ტფილისი,

„ივერიის“ რედაქცია.

ნიკოლოზის ქუჩა, 21.

*ქართულთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოების“ კანცელარიაში, სასახლის ქუჩა, ბანკის ქარვასლს და ბაქოში, ხიდდეკელის წიგნის მაღაზიაში, ნიკოლოზის ქუჩაზე, ქალანთაროვის ქარვასლის შარ-და-შირ.

ტფილისი № 227.

საფოსტო ადრესი:

ТИФЛИСЬ. Редакція „ИВЕРІА“.